

2269

సామెతలు

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

సంపుటిని పంపించిన తేదీ 1-2-1980

పుటలు 7

—* ఈ సంచికలో —

1) 'ఏకవీర' ఇతివృత్త పరిశీలన.	8) జాతీయ స్థిష్కంలో లేబోరేటరీ -
శ్రీ దాశరథి.
2) 'బసవరాజు' వారి గీత పారిజాతపరిమళాలు.	9) రాధికారాధనము. (పద్య)
3) 'శ్రీకృష్ణనిర్యాణము' - ఒక ఎలెజీ.	10) సౌందరనందము సాహితీతీర్థము.
4) హనుమన్నాటకము - అంగదుడు.	11) బొబ్బిలియుద్ధము - విజయరామరాజు.
5) శ్రీనాథుని భాష - అన్యదేశ్యములు.	12) గ్రంథసమాలోచన -
సంస్కృత మార్గదర్శి. (ప్రథమ భాగము)
6) ఉత్పలము. (పద్య)	
7) ఉదయోపాఖ్యానము. (పద్య)	

16-2-1980 సంచికలో ఏటికొట్టు కవితా సమీక్ష, తెలుగువారు - ప్రాకృత భాషానేత, సాహిత్యము -
దాని ప్రభావము మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 పేజీలలో ప్రచురించబడును *

చందా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

★ స మా లో చ న

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

సంపుటము ౪

రాజమహేంద్రవరము 1-2-1981

సంచిక 7

“ ఏ క వీ ర ” ఇతివృత్త పరిశీలన

— శ్రీమతి కొరారి వాణీచలపతిరావు.

నవలా ప్రపంచంలో విశ్వానాథ సత్య నారాయణ గారి ‘ఏకవీర’ బహుశ ప్రజా దరాన్ని పొందిన నవలారాజము. ‘కవిత్వం ఎంత పురాతన మైందో అంత ఆధునాతన మైంది’ అన్న మాటలు ఈనవలకు చక్కగా వర్తిస్తాయి. ఒక నవలయొక్క నిత్య నూతనత్వానికి కారణం కవి తీసుకున్న ‘ఇతివృత్త’మే! ప్రాచీనకాలం నాటి వాల్మీకి రామాయణం ఇప్పటికీ పలువురు కవులచే పదేపదే రచించబడటానికి కారణం ఆకథలోని మాధుర్యమే కదా! అదేవిధంగా ‘ఏకవీర’ ఇతివృత్తం అన్ని కాలాలకూ, అన్నిరకాల మనస్తత్వాలకూ, సరిపడేదిగా ఉంది. పాతకులకు మిక్కిలి ఆభిమాన పాత్రమైన, కథలో ట్విస్టు, సస్పెన్సు, డైమాక్సు ‘ఏకవీర’ లో సమయోచితంగా చక్కగా కూర్చబడ్డాయి. గ్రాంథిక భాషలో, సరిశ్రేణిలో ... మధ్యమధ్య కాస్తకతినట్లు సమాసాలలో నవల పండిత పామరులను ఆవ్యంతిమూ ఉద్రూత లుగిస్తుంది.

‘కథాసారాంశం, కథ ఆవ్యంతాలు, కథాకథన చాతుర్యం’ అని మూడు దృక్కోణాలలో ‘ఏకవీర’ ఇతివృత్తాన్ని పరిశీలించటం చక్కని విమర్శనా పద్ధతికి దోహదంచేస్తుందనుకుంటాను.

కథాసారాంశం:- ఇందు కనిపించే ముఖ్య పాత్రలు నాలుగు. ఏకవీర, మినాక్షి, వీరభూపతి, కుట్టాన్. ఈ కథామండప నిర్మాణానికి ఈ నాలుగు పాత్రలు నాలుగు స్తంభాల వంటివి. ఇందలి ముఖ్యాంశం ప్రేమ. అయినా ఇది ఒకశృంగార కావ్యంగా రూపొందలేదు. విధవకాన ఆప్రేమ భగ్నప్రేమగా పరిణమించగా, నవల అంతటా ఉన్న విషాదం ... ఘన పాతకుల మృదయాలలో తీవ్రసంచలనాన్ని కలిగిస్తాయి. వీరభూపతి, ఏకవీర; కుట్టాన్, మినాక్షి ఒకరినొకరు గాఢంగా ప్రేమించుకుంటారు. కానీ పరిస్థితుల ప్రాబల్యం వల్ల వీరభూపతి మినాక్షిని, కుట్టాను ఏకవీరను వివాహం చేసుకుంటారు. వీరభూపతి, కుట్టాను ప్రాణ స్నేహితులు. ఏకవీరా మినాక్షిలకు మైత్రి. ఒక ఊరినివాసినులు. వీరినలుగురి కలయిక ఈనవలలో పెద్ద సంచలనాన్ని సృష్టించింది. పాత్రల కలయికలోనే కాక మనస్తత్వాలలో వైతం భిన్నత్వం ఉంది. కుట్టాన్ తనుప్రేమించిన పడతిని మర్చిపోలేక, కుట్టాకున్న భార్యతో సంసారింలో ఇమడలేక తీవ్ర మనస్తాపానికి గురియవుతాడు. కానీ వీరభూపతి పరిస్థితు

లకు తలవంచి జీవితంలో రాజీపడా అని ప్రయత్నిస్తాడు. అదేవిధంగా ఏకవీరా, మినాక్షిల మనస్తత్వాలలో వైవిధ్యం ఉంది. ఏకవీర భర్తనే దైవంగా భావిస్తూ అతడు తృణీకరించినా అతని పొందుకోసం పరితపిస్తూ ఉంటుంది. మినాక్షి, కుట్టాన్ ను మర్చిపోలేక, భర్తతో కాపురం చేయటానికి నిరసనని తెలియ చేస్తుంది.

వీరభూపతి, కుట్టాన్ ల మధ్య రహస్యాలంటూ ఉండవు. ఒకరికస్త్రాల నింకొకరు చెప్పకొని ఊరటపొందుతూ ఉంటారు. ఇది ఇలా ఉండగా ఒకరోజు కుట్టానుకు-మినాక్షి వీరభూపతి భార్య అనే సత్యం తెలుస్తుంది. వీరభూపతి తలవని తలంపుగా ‘ఏకవీర’ ను కల్సుకున్నప్పుడు ఆమె తన స్నేహితుని ఇల్లా అనే సత్యం తెలియక ప్రేమావేశాలతో ఆమెను కాగిలించుకొని, చుంబిస్తాడు. ఈ సంఘటనలతో నవలలో తీవ్ర పరిస్థితులు, ముగ్ధులూ చోటుచేసుకుంటాయి. కథ ఎన్నో మలుపులుతిరిగి చివరకు ‘ఏకవీర’ ఆత్మహత్యతో ‘విషాదాంశం’ అవుతుంది. పరపురుషుని స్వర్గచేమలినమయిన ఆమెదేహం వైగనడికి అర్పితమయి పోతుంది. మారిన మనసుతో తిరిగి వచ్చిన కుట్టానుకు భార్య మృతక శేఖరం

మాత్రం కాగిలిలో మిగులుతుంది. కథ పంపా ఇదీ కథ. ఆసక్తిదాయకమైన ఈ ఇతివృత్తమే 'ఏకవీర' నవలను నాటికీ, నేటికీ, ఏనాటికీ ముకుటాయమానంగా నిలబెట్టగలిగింది.

కథ ఆద్యంతాలు :- 'ఏకవీర' నవలా ప్రారంభమే జరుగబోయే కథకు నూచన ప్రాయమైంది. 'అదివేసంగి. వైద్యుని కృశించి, ప్రాప్తిత భర్తృకవలె సన్నగిల్లి నది' అన్న వాక్యంతో కథ ప్రారంభం అవుతుంది. వేదవికాల నూచన పాత్రలలో కలుగబోయే మనస్తాపానికి, ఘర్షణకీ చిహ్నం. వైద్యుని కృశించి, సన్నగిల్లితగా ఆయన కథ విషయాంతం అని నూచిస్తుంది. నవల ప్రారంభం చేయగానే పాత్రకునికి 'అది ఒక సంచలనాత్మక' నవల అని వైద్యుని వల్ల స్ఫురించి, అతనిలో ఆసక్తిని పెంపొందిస్తుంది.

నవలాంతంలో 'చీకటులు క్రమి నల్లని గుడ్డ కప్పిన గతప్రాణివలె వైద్యుని తరలిపోయినది.' అన్న వాక్యంతో కథ ముగుస్తుంది. భర్త కాగిలిలో అసువులు పాసిన 'ఏకవీర' దేహం వైద్యునిలో పడిపోయింది. ఇది ఈనవలలో పతాక సన్నివేశం. దారుణమైన విషాద సంఘటనతో కథ ముగియటాన్ని ప్రకృతి పరంగా వ్యక్తం చేస్తామని రచయిత. ఆదిలో వైద్యుని కృశించి, సన్నగిల్లితగా అన్నమాటలకు, అంతంలో నల్లని గుడ్డ కప్పిన గతప్రాణివలె వైద్యుని తరలిపోయినది అనటానికి, అవినాభావ సంబంధం ఉంది. పవిత్రమైన వైద్యునికి నిష్కల్మష హృదయని, ప్రేమమయి ఆయన ఏకవీరకు కథలో ఆద్యంతమూ పోలికకని పిస్తూనే ఉంటుంది. ఈవిధమయిన రచన రచయిత ప్రతిభా నైపుణ్యములకు గీటు రాయి.

కథాకథన చాతుర్యం :- కథ చెప్పటం గొప్పకాదు. కథ చెప్పే, తీరు గొప్పది.

కథకుని చాతుర్య మంతా చెప్పే పద్ధతి లోనే వ్యక్తమవుతుంది. పాత్రకుల హృదయాలను ఆకట్టుకునేలా కనభరితంగా కథ నడిపించగలిగటం ఏకాందరికా మాత్రం లభ్యమైన వరం. మానవ జీవితానికి, సామాజిక పరిస్థితులకూ దర్పణం వంటి నవలను చిత్రించు చిత్రకారునికి ఈ కథాకథన చాతుర్యం తప్పకుండా ఉండేలా! అప్పుడే ఆరచన విశ్వశ్రేయస్సును కలిగించేలాగా ఉంటుంది.

విశ్వనాథ కథలు చెప్పటంలో నేర్పరి తాను చెప్పదలుచుకున్న విషయాలను, పాత్రల మనోభావాలను, భవిష్యత్ నూచనలను, నూటిగా చెప్పకుండా ప్రకృతిపరంగా, రివ్యమైన వస్తువులతో పోలుస్తూ చెప్పటం వీరి రచనాపద్ధతిలోని ప్రత్యేకత. ఒకచోట ఏకవీర సౌందర్యాన్ని ... ఆమె విచిత్రమనా ప్రవృత్తిని వ్యక్తం చేస్తూ 'అనాడు ఏకవీర పుష్కరమౌనపు నదివలె ముసుముగాక, కృశయుగాక, యుండు చేతి గోధుమ వన్నెంగలదియుగాక, కొబ్బరి నీళ్ళవలె సలిపిలయుగాక... పూర్తిగా వడల్పిపోయియు శోభా కషోణముగాని నగమల్లిక వలె బ్రకాశించినది.' అంటామని విశ్వనాథ. సంతోషమూ, విచారమూ సమ్మిశ్రితమై యున్న పరిస్థితిలో ఏకవీర విచిత్రరూపాన్ని వర్ణించిన తీరు ఇది.

విశ్వనాథ వారి ప్రకృతి వర్ణనలు ఆటు ప్రకృతి సౌందర్య చిత్రణను, ఇటు పాత్ర మనోభావచిత్రణను ఒకే వాక్యంలో, ఒకే భావంలో, వ్యక్తం చేస్తూ ఉంటాయి. 'ఎదురుగా కమ్మర వాని కొలిమిలో పండగ్రాగిన ఇనుప గుండువలె సూర్యోదయమైనది.' ఇది కేవల సూర్యోదయ వర్ణనకాదు. కుట్టాన్ హృదయంలో దహించు కొనిపోతున్న పశ్చాత్తాపాన్నికీ చిహ్నం! వీరభూపతి భార్య మీనాక్షి, తన ప్రేమని అన్ననిజం బయట పడినప్పుడు పరస్మీ, అందునా మితుని భార్యపట్ల నీచవాంఛలు కల్గి వున్నాననే పశ్చాత్తాపంతో, బాధతో

మృదుతున్న కుట్టాన్ హృదయం కమ్మర వాని కొలిమిలోని ఇనుపగుండులా ఉందని ... హృదయ విదారకంగా వ్యక్తం చేశాడు రచయిత. ఇది వీరి చాతుర్యానికి ఒక మచ్చు తునక.

ఇక శృంగార రసపోషణ ఈనవలలో శ్రోత పుంతలు తొక్కింది. కుట్టాన్, మీనాక్షి, ఏకవీర, వీరభూపతుల గాఢానురాగాన్ని ఎక్కడా ఒక్క అసభ్య సంఘటనా, అశ్లీలభాషణము లేకుండా స్పష్టంగా వ్యక్తం చేశారు. 'ఈ దుఃఖము నా హృదయ శోణితమును ద్రావుచున్నది. ఈ ప్రేమ నన్ను లోపలలోపలనే తినివేయుచున్నది' అన్న కుట్టాన్ మాటలు చాలు, అతని హృదయంలో మీనాక్షి స్థానాన్ని తెలుసుకోవటానికి!

వీరభూపతి ఏకవీర ప్రేమ చిహ్నంగా ఆమెకున్నోని వెళ్ళిన స్థలములోనిమట్టిని, ఆమెనిగిలో వాడిన మల్లెలను ఒకచెందు కాయపెట్టెలో దాచు కంటాడు. 'ఆ గుమ్మరెందుచేతులకు రాసుకొని మొగమున పూసికొన్నాడు. అదమూలో దాచు కన్నాడు. దాక్షిణ్యంలో శోణితమైందైన శివు వలె నున్నా ననుకున్నాడు.' ఇంతకంటే అతని పిచ్చి ప్రేమకు నిదర్శనాలే కావాలి! ప్రేమనీ ప్రేయసీ వలపు సంభాషణలు, కామప్రవృత్తులు ఏమీ లేకుండా వారిమధ్యనున్న అనురాగాన్ని తన రచనా సామర్థ్యంవల్ల చక్కగా వ్యక్తం చేయగలిగామని రచయిత.

కుట్టాన్ లో కలిగిన పశ్చాత్తాపానికి, పరివర్తనకు నిదర్శనంగా 'నూరుబ్రహ్మ హత్యలు చేసినట్లనిపించింది' ఏనుడు ప్రేమ లేకుండా సోదరభావంతో ఆమెనుకాగిలించు కొగలను' వంటి బరువైన, భావభరితమైన మాటలతో పాత్రలను శోభనీయమైన పాత్రకుల ముందుంచటం విశ్వనాథవారి కవితావిశేషం. కథలోపట్టు, సన్నిహితు సడలేపోకుండా ఉండటం కోసం కథ చాలాభాగం నడిచేవరకు వారి పరస్పర సంబంధాలను ఇటు పాత్రలకు ఇటు పాత్రలకు, తెలియకుండా జాగ్రత్తపడటం ఇందులోని మరోవిశేషం.

విశ్వనాథవారు ఈ నవలద్వారా వీర భూపతి, ఏకవీర కలయిక సందర్భంలో 'పురుషోద్ధాంతం' అనే ఒక క్రొత్త సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించారు. అంతేగాక పాఠకుల మనస్సులలో చిరకాలం నివాసం చేసేలా కొన్ని ప్రబోధాలను ఈ నవలద్వారా పాఠకులకు అందించారు. నిష్కళంకము ...ని స్వార్థము అయిన ప్రేమను గురించి ... పరిశ్రమ పురుషున కుండవలసిన దృష్టి ... విధివైపరీత్యాలను గురించి పరోక్షంగా వీరు చేసిన వ్యాఖ్యానాలు పాఠకుని మనస్సులో పరిభ్రమిస్తూ, అతన్ని ఆలోచనా సముద్రంలో ముంచేస్తుతాయి.

పాఠకునిలో ఎలాంటి భావాలూ కలిగించలేని కేవలం కాలక్షేపనవలలు నిష్ప్రయోజనమైనవి. ఏనవలలోని పాత్రలు... సంఘటనలు. ఇతివృత్తం మరిచినా మరిపురాకుండా ... మానవుని మెదడుకింతిమేర వేయగలుగుతాయో ఆ నవల సాహిత్య ప్రపంచంలో పనికాలాలపాటు జీవించగలుగుతుంది. విశ్వనాథవారి ఏకవీర తెలుగు పాఠకుల హృదయాలలో స్థిరనివాసు ఏర్పరచుకొని ఉన్న నవల. నవలాసాహిత్యంలో ఇంకా ఎన్ని క్రొత్త ప్రయోగాలు జరిగినా... ఎందుకీ రచయితలు కలాలు పట్టినా 'ఏకవీర' కన్న గొప్పతనం, వీరమైత్రయ నాటిరగడ! అదే ఈ నవలలోని ప్రత్యేకత!

- * వాల్మీకి మెంటు ఎన్నికలలో చిత్తు గాడిడి పొయినందున రాష్ట్ర శాసనసభలు ప్రకావిక్యాసాన్ని కోలుపోయినట్లే అని జనతా ప్రభుత్వం లోగడ అనేక శాసనసభలను రద్దుచేసింది. అదే సూత్రాన్ని పాటించి ఇప్పుడు 'వి' కాంగ్రెస్ సీనియర్ రాష్ట్రాలలో శాసనసభలను రద్దు చేయాలి. - కొందరు వి నాయకులు.
- * ఈవిధంగా ప్రతిపక్షాల అభిప్రాయాల్ని గౌరవించడం ఎంత మెచ్చదగ్గ విషయం?

“బసవరాజు” వారి గీత పారిజాతపరిమళాలు

- శ్రీ డా. జి. బి. యన్. ఆచార్య, ఎం. ఏ., పి.హెచ్. డి.

(గత సంచిక తరువాయి)

‘నాగులచవితి’ అనే ఖండికలో కవి గారికి పసివారి మీదా, పశువులమీదా, ఎంతటి సద్భావం వుందో తెలుస్తుంది. ‘నీ పుట్టుకకి నాపాపం చెప్పే పాపపుణ్యముల నానన లేని బ్రహ్మ స్వరూపుడో పసికూనలోయి! ఆర్థరాత్రివే ఆపరరాత్రివే. పాపమే యెఱుంగని పసులు తిరిగిని ధరణికి జీవనాధార మైనట్టి వాటిని గోహన కాటేయబోకు!’

పై ఖండికలో ఆర్థరాత్రి-ఆపరరాత్రి, పగలనక-రేయనక కించెల్లా-కంపలా అనే నిత్యసన్నిహితాలైన జంటపదాలను ప్రయోగించి, పాటక జనులు సైతం పాడుకోటానికి అనువుగా, అందంగా గీతాన్ని అందించారు. ‘నాపాపం చెప్పే’ అనటంలో ఎంత ఆప్యాయత వుంది? లోకంలోని పాపలందరూ తనపాపలే అని సంబరపడటం ఎంత ముచ్చటగా వుంది? ఆలా తన వాళ్ళుగా భావించుకున్న పాపము - మరీ విశిష్టంగానే ఉంటారు. అందుకే వాళ్ళు పాపపుణ్యముల నానన లేనివాళ్ళు, బ్రహ్మస్వరూపుడైనవాళ్ళు. ఇక పశువులో పాపం నోరు లేనివి. అవి ధరణికి జీవనాధారమైనట్టివి. అందుకని వాటిని కాటేయద్దని వేడుకోటం లేదు. అసలు అపకారికే ఉపకారం చెయ్యమన్నాడు సుమతీ శతకకర్త, అలాంటప్పుడు ఉపకారులకు ఉపకారం చెయ్యటం ‘నేయ్య’ కాక పోయినా ‘సుబలు’గదా! అందుకనే కవి గారు వాటిని ‘గోహన’ కాటేయద్దన్నారు. అసలే అవి నోరులేనివి. ఆపై, వాటిమీద కోషం కూడానా! అని వ్యంగ్యంగా నాగరాజుని ఎత్తిపాడిచారు. తనని

‘నేవత’ అని కొలుస్తున్నప్పుడు దైవత్వాన్ని నిలబెట్టుకొని సకలజీవ రాశిని రక్షించాలి కానీ భక్షించి తుద్రత్వాన్ని ఆపాదించుకోటమా! అనే ఆధిక్షేపం పై గీతంలో ధ్వనిస్తున్నది.

‘ఈ మహాగహనాంతర సీమలోన నీవు శ్రీగిరి భ్రమరాంబ, వేనుమల్లి కాన్తునుడ, చూత్రికుల్ ప్రమథాదులనుచు సరసమాడుకొనుచు పైకి జనుడ మబల!

అని ‘శ్రీశైలయాత్ర’ అనే గీతంలో దైవత్వాన్ని మూర్తీభవింపజేసి, వేదాంత ధోరణిని వెల్లడించారు. ‘సరసమాడుకొనుచు పైకి జనుడ మబల’ అని అనటంలో ఎంతవేదాంతం వుంది? మృత్యువులో కూడా ముసిముసి నవ్వులతో ముచ్చటించగల శాంతిమూ, ధైర్యమూ తమ కన్నా యని యెంతో చమత్కారంగా నిరూపించు కన్నారు. భ్రమరాంబా వల్లికాన్తులలో వికృమవటం కన్న ఇంకోవిశేషం వుంటుందా? అని మహానందాన్ని కృత్తంచేసారు.

‘శివరాత్రి’ అనే గీతంలో -

‘పావనింగా స్నానము జేసుక పారదోలరా పాపము లన్నియు నీవిధి నైనను పెరిగియున్న నీ యిహజన్మపాప మేమిడునేమో!

అని యిహజన్మకు తరణిపాయాన్ని సూచించి, మానవుణ్ణి హెచ్చరించారు. ‘పరమశివ యని నోట నిండుగా పల్క వేమిరా యీవే శయినా?’

అని ‘జన్మాని కోశివరాత్రి’ అనే లోకోక్తిని స్ఫురింపజేసారు. కనీసం పర్వదినంనా దైవా పరమాత్ముణ్ణి స్మరించుకొని ఈపాపిష్టి బ్రతుకును పావనం చేసుకోమని హితోపదేశం చేసారు.

బసవరాజు వారి భక్తిగీతాల్లో రాధా కృష్ణులకు రస సమున్నతమైన రమ్యస్థానమియ్యబడింది. నవ్యకవుల భక్తి సాహిత్యంలో రాధాకృష్ణుల ప్రేమ 'మధుర భక్తి'కి ప్రతీకగా ప్రతిష్ఠించబడింది. వారిరువురి ప్రేమా నిర్మలమూ, లోక కల్యాణ ప్రదమూ అని నవ్యకవుల సంభావనము. ఈ సంభావన బసవరాజువారి గీతాల్లో సురనదియై ప్రవహించింది.

'గోపాలకృష్ణుడు' అనే ఖండికలో భామలు పదియారు వేలు పరవశలై సొక్కి సోలగా, బృందావన మానందమయము కాగా గోపాల కృష్ణుడు వినిపించిన వేణుగానమునకు, తస్మాత్కృష్ణమునకు తమ నివశత్వమును వెలిబుచ్చారు.

'దొంగకృష్ణుడు' అనే గీతంలో కృష్ణునిపై రాధకు గల ప్రేమ వైశిష్ట్యాన్ని వెల్లడించారు. 'మనసు రాగబంధమువేసి లాగుకొన్నాడే' అంటూ 'వాని బోడు కూడని ఉసురు వీడి పోనీవే' అని తన తీవ్రనిర్ణయాన్ని బెరుకు లేక బయట పెట్టింది. కృష్ణుడులేని జీవితం వున్నా ఒకటే లేకపోయినా ఒకటే అనే భేరిణిని స్ఫురింప జేసింది. మనసు రాగబంధం వేసి లాక్కోవటంచేత రాధాకృష్ణుల ప్రేమ నిర్మలమైనదే కానీ తుచ్చమైన కామ సంబంధమైనది కాదు. అందుచేతనే వారిరువురి ప్రేమ లోకానికి ఆదర్శప్రాయమైంది.

'రాధికాగీతము' అనే ఖండికలో రాధయొక్క విరహవేదన సుదీర్ఘంగా వర్ణించబడింది.

'నామోహపున్ తున్న
నానోముల ఫలమ్ము
నానాథుడేల రాదే?
అయ్యయో
ననువీడి పోయినాదే?'

అని కృష్ణునిపై తనకు గల ప్రేమను వ్యక్తం చేస్తుంది. విరహవేదనా భావాన్ని మోయలేని ఆకర్షణను వెల్లడిచేసింది. ఆనందమయమైన ప్రేమ రాజ్యానికి కృష్ణుడు తనను రాణిగా జేయును! తన పున్నెము పండును! అని ఆకాభావాన్ని తన చీకటి జీవితంలో వెలిగించుకుని తృప్తిపడిన రాధ ఆమాయక మూర్తిని సాక్షాత్కరింపజేసిన కవిగాని రాధ మనస్తత్వాన్ని సైంతిచక్కగా అవగాహన చేసుకున్నారో తెలుస్తుంది.

'వటపత్రికాయ', 'విరహము', 'గోపికాగీతము', 'బాలకృష్ణుడు', 'మంజుళీకృష్ణుడు' మొదలైన గీతాల్లో శ్రీకృష్ణుని లీలలు, రాధిక విరహవేదనలు ఎంతో రమ్యంగా వర్ణించబడినాయి.

'హృదయములు రెండు ప్రేమచే నేకమైన లీల శ్రుతిలోన వేణువు నీనయ్యె
విశ్వమెల్లను నింకిన ప్రేమరాగ మట్లు నీరాగ మెల్లని నావహించె
ఒక్కపరి కోకిలమ్మటు లొక్కచారి గరుడగంధర్వ కిన్నరీ గాన భరితి
బాలపవనడు హల నయ్యాల లూపు నట్ల నీపాట మము నూపె నార కృష్ణ!
పేరనుకొగిలి బొచ్చిన పల్లకమ్ము లట్టలను నాలించితన లన్ని మరచి
భవదమృత వేణుగానాతి పారవశ్యమున నచేతను లటు!లైతి మోయి కృష్ణ!'

అని శ్రీకృష్ణుని వేణుగానమాధుర్యం ముగ్ధమనోహరంగా వర్ణించబడింది. ఈ వర్ణనవలన కవిగారికి వేణుగానముపైగల మక్కువ ఎంతటిదో మన మూహించవచ్చును.

బసవరాజువారి భక్తి గీతాల్లోని ఆస్తికత ఆరవిందసమానమైనది. ఆ ఆరవింద సౌందర్యానికి సౌరభానికి స్పందించని హృదయమంటూ వుండదు. నవ్య

కవుల్లో బసవరాజువారిది ఒక విశిష్ట స్థానం. భక్తి విషయంలో అది విలక్షణమైనదని చెప్పవచ్చు.

భావకవులందరూ చంద్రుణ్ణి కవితా వస్తువుగా స్వీకరించి అమృత కవితలను అందించినవారే, చంద్రుణ్ణి భూషణ దూషణాదులతో స్మరించటం మన ప్రాచీన కావ్యాల్లోనే వుండన్న విషయం అందరికీ తెలిసిందే. అసలు అపాదక వర్ణనల్లో 'చంద్రోదయ' వర్ణనం ఒకటి గదా! ఆ చంద్రుణ్ణి సంభావించటంలో నవ్యకవులు తమ విశిష్టతను తాము నిలుపుకున్నారు. జానపద సాహిత్యంలో చంద్రుడి కో ప్రత్యేక స్థానం వుండనే విషయం స్వస్మృతిం. అటువంటి చంద్రుణ్ణి కావ్యకస్తువుగా స్వీకరించి, ప్రత్యేకంగా కావ్యాలను సంతరించిన కవులుకూడా నవ్యుల్లో కనబడతారు.

బసవరాజు వారు 'చంద్రగ్రహణము, 'హెచ్చరిక', 'చందమామ' శీర్షికలలో గీతాలు రచించారు.

'రాబోవ రాబోవరా చందమామా!
రాము పొందున్నాడురా నోవరాన!
తెల్లనీ నీకాంతి
నల్ల నయ్యేనుం!
చెల్లనీ నీమోము
సన్నగిల్లెను రా!
పరమ రాకాసి రా
పాపిష్టి రామువు,
మిత్రిలా నినుబట్టి
మింగబోయేనురా

॥ రాబోవ ॥

అని చంద్రుణ్ణి హెచ్చరిస్తూ లోకంలో 'మంచి' కీ 'చెడు' కీ ఉండే సంఘర్షణని, చివరికి మంచే గెలుస్తుందినే పరమ సత్యాన్ని ధ్వనింప చేసారు. ప్రకృతికి మానవుడికీ విడిదీయరాని అనుబంధం

వున్నది. అందుకే మానవుడి కష్ట సుఖాల్లో ప్రకృతి, ప్రకృతి కష్టఖాల్లో మానవుడు పాలు పంచుకోవటం జరుగుతుంది. మేలు కోరి పరస్పరం హెచ్చరించు కోవటమూ జరుగుతుంది. లోకానికి ఉపకారంచేసే మంచివాడికి యేదైనా అపద రాబోతోందని తెలిస్తే మంచినుపన్ను తల్లడిల్లిపోతుంది. ఆ అపదనుండి అల్పిణి రక్షించాలనే తపన వుండుతుంది. ఇది మానవ ప్రకృతి.

‘కవిలాగున్నావు నీకు
కానరాదో కిందుమిదు?’

అని, ఆశామేళానీ ఆలోచనలేని కవులను వ్యంగ్యంగా విమర్శించారు. ‘తెల్లమబ్బు గుట్టమునెక్కి తేజస్వి స్వారి జేయుచుబోవు నోచందమామ! యేల నీకంతగర్వము? ఎల్లకాల మొక్కతీరుగ సంపద లుండవోయి?’

అనే లోకసహజాన్ని తెలియజేసారు. ప్రియురాలు దగ్గరలేక విరహవేదన అనుభవిస్తున్న కష్టసమయంలో తమనజాచి పరిహసించిన చంద్రుణ్ణి కసిగా దూషిస్తూ - ‘పలుకు! పోపామ్ము నీ తోడ వాగులేల? సలక తిన్నియపై ముద్దుచేలియమోము మోహ పారికశ్యంబున ముద్దుగొంచు బుద్ధిజెప్పింతు పామ్మునీ పొగ రడంగ,’

అని, భవిష్యత్తులో శృంగార సౌభాగ్యాన్ని అనుభవింపగల మనే ఆకాభావాన్ని వ్యక్తం చేసారు. కవి నిరంకుశుడు ఆత్మ గౌరవం కలవాడుకదా! అందుచేత బహుశా వారు చంద్రుడికి బుద్ధిచెప్పి ధైర్యాన్ని ప్రకటించారు. ఇది ప్రబంధాల్లోని చంద్రోపాలంభాన్ని తలపిస్తున్నది. (సశేషం)

* పార్వీరాయంపుద్గలంతా వెల్లిపోవడంవల్ల పరిశుద్ధ జనతాపార్వీ మిగిలింది. - ఎలెక్షన్లకు ముందు కొండిలు జనతా నాయకులు.

* దాని సత్యాసత్యాలకు నేటి శ్రీ భజన్ లాల్ కంటే వేరే ఉదాహరణం ఏం కావాలి?

“శ్రీ కృష్ణ నిర్యాణము” - ఒక ఎలెజీ

- శ్రీ ఎస్వీ సత్యనారాయణ.

అనుభూతి ప్రధానమైన అనేక భావ కవితా కాఖ్యలో స్మృతి కవిత (Elegy) కూడా ఒక విభాగమే. స్మృతి కవితల్ని స్మరించగానే తెన్ని : న్ రచించిన ‘ఇన్ మెమోరియం’, శ్రీశ్రీ వ్రాసిన కొంపెల్ల జనార్దనరావు కోసం అంకితగీతం, కృష్ణ కాస్త్రీ, గురు బాడని గురించి వ్రాసిన కవి - ముదలైనవి మదిలో మెదలుతావు. నిజమే-అవి పాతకుల వృద్ధ యాల్ని కదిలించిన ఊపు ఆట్లాంటిది.

ఈ ‘స్మృతికవితా’ సంవిధానం పాశ్చాత్య సాహిత్య సంజనిత మని చాలా మంది అభిప్రాయ పడుతున్నారు. కానీ పరిశీలనాత్మకంగా పీక్షిస్తే, సుమారు పద్నాలువ శతాబ్దానికి చెందిన బహుళ పోతన విగచితమైన ‘శ్రీ మదాంధ్ర మహాభాగవతము’లోని శ్రీకృష్ణ నిర్యాణ ఘట్టంకూడా ఒక గొప్ప స్మృతి కవితలాగే కనబడుతోంది. అంటే దాదాపు ఆరు శతాబ్దాలకు పూర్వమే తెలుగు సాహిత్యం ఒక మంచి స్మృతి కావ్యాన్ని సంతరించుకుని సుసంపన్నమైందన్నమాట.

శ్రీకృష్ణుడు పరమ పదించిన తర్వాత విచార వదనాడై, ద్వారకనుండి తిరిగి వచ్చిన అష్టమడు, ధర్మరాజుతో ఈమరణ వృత్తాంతాన్ని తెలియజేస్తున్న ఘట్టం పాతకుల మనస్సుల్లో చెరగని ముద్రని వేస్తుంది. శ్రీకృష్ణుడు తమకొనరించిన ఉపకారాల్ని, చేసిన సహాయ సహకారాల్ని, అందించిన ఉత్సాహ, ఉత్తేజాల్ని, కలగజేసిన విజయనాదాల్ని, వరుసగా ఒకమారు ధర్మరాజు ముందు స్మరిస్తాడు అర్జునుడు.

‘మనసాధి, మన సచివుడు
మన వియ్యము, మన గుండు, మన
బాంధవుడున్

మన విభుండు, గురుడు, దేవర
మనలను దిగనాడి చనియె మనుజాధీశా !

అంటే ఒక స్నేహితుడినీ, ఒక సారథినీ, ఒక మంత్రినీ, ఒక తేమిటి ఒక దేవుడినే తాము కోల్పోయి నట్లు విలపిస్తాడు అర్జునుడు. మహాభారత ప్రస్థానంలోనూ, వరుక్షేత్ర సంగ్రామంలోనూ, అనేక పరీక్షా సమయాల్లోనూ, వందలాది రాక్షసులను, గంధర్వులనూ, దేవేంద్రుడినీ, చివరికి ముక్కంటినే ఎదుర్కొన్న పరాక్రమశాలి ఈ ఘట్టంలో ఉదాకి వస్తున్న కన్నీళ్ళను కళ్ళలోదాచుకుంటూ విషాద భరితమైన మిత్రుడి వియోగాన్ని వ్యక్తం జేస్తాడు. స్వయంవర సందర్భంగానూ, ఖాండవ వన దహన సందర్భంగానూ, ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణ సందర్భంగానూ, తమకు రక్షకుడుగా, అభయదాయకుడుగా వెన్నుతట్టిన, ముందుకు నడిపిన ఒక ప్రేరకుడు ఇక ముందులేడే యని తన బైన్యాన్ని ప్రకటిస్తాడు పాశుడు.

చెల్లొడ రమ్మంచు చేరు నన్నొక వేళ

మన్నించు నొక వేళ మరని యనుచు

బంధు భావంబున బాటించు నొక వేళ

దాతయై ఒక వేళ ధనములిచ్చు

మంత్రియై ఒక వేళ మంత్రి మాడేకించు

బోధియై ఒక వేళ బుద్ధిసెప్పు

సారథ్య మొనరించుఁ జనవిచ్చి ఒక వేళ

క్రీడించు నొక వేళ గేలినేయు

నొక్క శయ్యాసనంబున నుండుఁ గన్న

తండ్రి కైవడిఁ జేసిన తప్పు గాచు

వాస్తములు పట్టి పొత్తున నారగించు

మనుజవల్లభ మాధవు ముఖపు రాదు

అంటూన్న ఫల్గునుని పల్కులు ఒక మిత్రుడ్ని లేదా ఆప్తుణ్ణి పోగొట్టుకున్న వాళ్లనీ, అనుభూతి పరుల్నీ, సహృదయుల్నీ తప్పకుండా కదిలించి వేస్తాయ్.

(తరువాయి 6 వ పేజీలో)

హనుమన్నాటకము - ఆంగముడు

— శ్రీ కృష్ణమూర్తి నాథరాజు శ్రీకల్లి, ఎం. ఏ.

వామోదర మిగ్రుడు సంస్కృతి భావలో 'హనుమన్నాటక' మను రామ నాటకమును రచించెను. హనుమద్విరచి తమను రామకథ యాధారముగా తానీ నాటకమును రచించె నని అతిదు క్షేప్రము నెను. చతుర్థాంశ పరిమితమైన ఈ నాటకమున విశ్వామిత్రుని యాగరిక్షణార్థమై రామతత్త్వములు అతని యాశ్రమమున కేగుట మొదలుకొని, నిందుచూలారైన సీతకు రాముడు వనముల పాలు చేయుట వరకు గల కథ ప్రస్తుతము. హనుమంతు డీ కృతికి కర్త యని స్పష్టపరచుటకై వామోదరు డీ నాటకము నాతని పేర వెలియించెను. శుకునాలుగు అంకములు కల ఈ నాటకమునకు 'మహానాటక' మను నామాంతరము గలదు. వాల్మీకమునకు పూర్వమే రామకథను హనుమంతుడు అక్షరబద్ధము కావించెననియు, దానిని హనుమంతుని అనుమతితో వాల్మీకి సముద్రమున పడవైచెననియు లోకవ్యవహారము. భోజరాజు

(5 వ పేజీ తరువాయి)

ఒకటేమిటి ఈవిర్యాగా ఘట్టంలోని ఒక్కొక్క పదం ఒక పేదనా నాదం. ఒక్కొక్క భావం హృదయంగమ భావనా పేదం. ఒక్కొక్క స్మృతి మిత్రత్వపు హృదయానుభూతి. ఒక్కొక్క అక్షరం ఒక రసగుళిక.

ఈ విధంగా ఒక నిట్టూర్పునీ, ఒక పేదననీ, ఒక ఆలోచననీ, ఒక నిశ్వాసాన్ని వెల్లడింపజేయగలిగినప్పుడు అది ఆధునక కవిత్వమైనా, ప్రాచీన కవిత్వమైనా ఏదైనా నలుగురి ఆభిమానాన్ని పొందుతుంది. ఏదైనా నలుగురిని ఆలోచింపజేస్తుంది.

సముద్ర గర్భమున నున్న ఆ కావ్యమును ఉద్ధరింపగా, వామోదరుడు దానిని క్రమబద్ధ మొనరించెను.

ఏతన్ నాటకేతివృత్తిము వాల్మీకమునకు సమీపవర్తిగ నున్నను, వామోదరుడు చిత్రించిన అంగదుడు ఒక్క వాల్మీకమునకే కాక తక్కిన రామనాటకములకును విలక్షణ లక్షితుడై యుండెను.

వారి తారల గారాబు సంతానము అంగదుడు. వానర రాజ్యమునకు యావరాజ్యాభిషిక్తుడు తండ్రియైన వారిని రాముడు వధించునాటికి చిరుతప్రాయము గలవాడు కనుకనే వారి తన ప్రాణసమానుడైన అంగదుని పాధ్యతను శ్రీరామునకు ఒప్పగించి నిశ్చింతముగ ప్రాణములను విడచెను. సీతా స్వేషణమునకై దక్షిణదిశగ బయలుదేరిన వానర సైన్యాధినేత అంగదుడు. సీత జాడ తెలియని అంగదుడు సుగ్రవు డొసంగిన గడువు పూర్తయగుటచే ప్రసక్తం పౌరతమున ప్రాయోపవేశమునకు పూనుకొనును. ఇగిష్టాలముగా వాల్మీకము నందలి అంగద వృత్తాంతము.

వాల్మీకి రామాయణము నాధారముగా చేసికొని వెలసిన రామనాటక కర్త రెవ్వరు తమ నాటకములందు అంగదునకు ప్రాధాన్యము నిచ్చినట్లు కానము. జాంబవదాది వానరులనువలె నామమాత్రముగ పేర్కొనితే గాని, రామదూతగా, వానర రాజ్యమునకు యువరాజుగా చిత్రించిన నాటకము అరుదు.

వామోదరునకు ఆర్వాచీనుడైన సుభటుడు అంగద రాయబారమునకు సంబంధించిన 'ద్యూతాంగదము' అను ఛాయానాటకమును రచించెను. ఈ ఛాయానాటకమును ఆద్యంతము చదివిన దీనిపై గల హనుమన్నాటక ప్రభావము

స్పష్టమగును. అంతేకాక హనుమన్నాటక మందలి అంగదపాత్ర క్యాబ్బుడై సుభటు డీ నాటకమును రచించి యుండవచ్చును. ఈ నాటకనామము 'ద్యూతాంగదము' అగుటచే అంగదుని రాయబారమే ఇందలి ప్రధాన విషయమనియు నెలియును. హనుమన్నాటక కర్త అంగదుని చిత్రించిన విధానము ప్రత్యేకముగ నున్నది దూతగా రావణుని సమీపించి, అతనికి రాముని బలపరాక్రమములు వివరింపరచిన అంగదుడు వారి వధకు పగబూని రామునిపై విజృంభించును. ఇట్టి అంగదుడే రావణునితో జరిగిన సంగ్రామమున రామతత్త్వము వధార్థమై నడిచియు రామకీర్తనమును ప్రవేశించిన 'ప్రభంజని' యను రాక్షసాంగనను బంధించును. ఈ విధమగు విచిత్రవైఖరి హనుమన్నాటకమునందలి అంగదునితో కానుపించును.

వాల్మీకమునందలి వారివధ అధరమని కొందరి అభిప్రాయము. అట్టి వాల్మీకి రామాయణముననే వారి తనకుమారుడైన అంగదుని తన ప్రాణహర్తయైన రామున కొప్పకెప్పకను. అంగదుడును రామునియం దత్యధిక భక్తి ప్రపత్తులు కలిగి ప్రకర్తించును. సీతా స్వేషణమున కేగిన అంగదుడు పినతండ్రి పెట్టిన గడువు దాటుటయే కాక, సీత వార్తయు తెలియక పోవుట వలన తనకు మరణము తథ్యమని భావించును. సుగ్రవునిచే అతిక్రూరముగ వధింప బడుటకన్న, ఆ పర్వతముననే ప్రాణములు విడుచుట మంచిదిగా తలచును. తన యావరాజ్యాధిపత్యమునకు రాముడే కారణమని అంగదుని దృఢ విశ్వాసము.

'న చాహం యావ రాజ్యేన

సుగ్రీవే జాభిషేచితః

నరేంద్రే జాభిషిక్తోఽస్మి

రామేణాక్లిప్త కర్మణా॥ 1

అని పలుకును. అంతేకాక, సుగ్రవుడు

తనయందలి ఈ యపరాధమును నెప
ముగా గొని తీక్షణమైన శిక్ష విధించి,
వధింపగల డనియు పలుకును.

‘స పూర్వం బద్ధవైతో మాం

రాజా దృష్ట్యై శక్తిక్రమమ్
ఘాతయిష్యతి దండేన

తీక్షణ కృతనిశ్చయః॥’2.

వాల్మీకమున అంగదునిలో వాలిని
చంపిన రాముని యెడల భీతి కానరాదు.
కాని పితృతండ్రియైన సుగ్రీవుని దుర్మార్గ
మున కారడు అమితముగ వెగమును.
ప్రాయోప వేశమున కుద్యమించిన వాడై
రామలక్ష్మణులకు నమస్కరించి తనకు
వారియెడల గల భక్తిని ప్రదర్శించును.
‘అభివాదన పూర్వం హి రాఘవో బల
కాలినో’3 అని పలుకుటలో రాఘవుల
యందాతనికి గల భక్తి వ్యక్తమగునే
కాని ప్రతీకార వాంఛ లేకమైనను
కానరాదు.

కాని హనుమన్నాటకమున అంగదుని
స్వయాప స్వభావములు వాల్మీకమునకు
పూర్తి క్షిప్తములుగ నున్నవి. ఈ నాట
కమున సప్తతాలతాడనమునకు కోపించిన
వాలి, తానే రాముని యుద్ధమునకు ఆహ్వా
నించును.

‘శ్రుత్వా హృతా న్నమర మూర్ధని

సప్తతాలామ్,

రామేణ పాపహృదయేన వినాపరాధమ్।
కోపానలజ్వలిత వ్యాత్రి మలోఽధ వాలి,
రింగావతారి మగమత్ గిరిచర్మిణీః॥’4

కనుక వాలి రాముల ద్వంద్వ యుద్ధ
మున వాలి మరణించును. ఇది ధర్మ
యుద్ధము. ధర్మసమ్మతమైన యుద్ధమున
వాలిని యముడు వధింపగా, అంగదుడు
అతనిపై పగబూనుట నమంజసముగా
లేదు.

తండ్రియైన ఇంద్రుని పరాధవించిన
రావణునిపై వగను తీర్చుకొన జాల
నైతినే యని వాలి తన అవసానదశ
యందు విచారించును. మరణశయ్యపై

నున్న వాలికి రాముడు అంగదుని సహా
యముతో రావణ సంహార మొనర్చెద
నని మాట యిచ్చును. తన తండ్రి పగను
తీర్చలేనందులకు వాలి తన అవసాన సమ
యమున విచారింపగా, అంగదుడు రావణ
వధానంతరము తన తండ్రిని చంపిన
రామునిపై తన పగను తీర్చుకొన నిశ్చ
యించుకొనును.

‘హస్త ర్హం తాస్మి నో చేత్పితురపి

పరమో, త్వన్న సంపూర్ణ కార్యం

స్యాత్స్వ యుద్ధే వశిష్ఠామృతం

కపి భక్తై, రుక్మిణీ హస్త మేకః...’

3 శ్లో॥ అష్టమాంకః

ఈ నాటకమున అంగదుడు తనపగను
దాచికొని, రాముని దూతగా అంకకేగి,
దౌత్యమున తనకు గల సామర్థ్యమును
ప్రకటించును. రావణుని చంకయం దిరి
కించుకొని చతుస్సాగరముల యందు
స్నానమాడిన బలకాలి వాలి. అట్టి
వాలి బలమణచిన ఘనుడు రాము డని
రావణునకు చెప్పి, రాముడు కోపించిన
ఎట్టి బలవంతునైనను తేమము కలుగ
దని అంగదుడు పలుకును. ఒక్కడిన
ములో సప్తసాగరములను లంఘింప గలి
గిన వాలియే రాముని కోపానలమునకు
మిదుతి వలె మాడి బూడిద కాగా’...
రఘువరే దుష్టోఽత్ర కః స్వస్తిమాన్...’

10 శ్లో॥ అష్టమాంకః॥

అని పలికి రాముని బలపరాక్రమము
లను రావణున కెఱిగించును.

రావణుని పొగ రణచిన కార్తవీర్యార్జ
ునుని సంహరించిన పరాక్రమ వంతుడు
పరశురాముడు. అట్టి పరశురాముని పరాధ
పించిన రాముడు వీరాగ్రగణ్యుడు. వాలి
పరశురామ కార్తవీర్యార్జునులు రావణుని
కంటె బలాధ్యులు. అట్టివారే రాముని
ముందు నిలువలేక పోయిరి. ఇక రావణు
డనగా నెంత? రాముని శౌర్యమనే బడ
బాగ్నియందు పరశురాముని పరాక్ర

మము గడ్డిపోచ కూడా కాలేదు. లంకాధి
పతియైన రావణుడు రాముని తేజము
ముందు చిన్న బురద గుంట కాగల డని
అంగదుడు హెచ్చరించును.

‘దోర్దండా హిత పాత్ర భిక్షు రభవ

ద్య స్థి స్ఫులస్త్యా ముని

స్తద్బాహూర్వన మచ్చిన త్పరిశునా

యో రాజ బీజాంతకః॥

కార్యం శౌర్యరసాంబుధే ర్భృగు పతే

గ్రాసోఽపి నాసీ జ్జలం

తతేనో వడవానలస్య కిమసా

అంకాపతిః పల్వలమ్॥’

57 శ్లో॥ అష్టమాంకః

రాముడు, శివునివలె తెగిపోయిన రావ
ణుని తలలు అతక డని, అతని చేతిలో
మరణము తథ్యమని అంగదుడు పలుకును.
అంతేకాక, రాము నెదిరించిన తన తండ్రి
కీర్తిస్తంభ మెట్లు కూలినదో తెలిపి,
నీతను రామున కీయవలసినదని పలుకును.

తండ్రియైన వాలిని సంహరించిన
రామునిపక్షము వహించితి వని రావణుడు
అంగదుని పరిహాసించును.

ధిగి గంగద మానేన

యేన తే నిహతః పితా।

నిగ్మాన వీర వృత్తి స్తే

తస్య దూతత్వ మాగతః॥

26 శ్లో॥ అష్టమాంకః॥

అందుకు అంగదుడు -

‘య క్తం కృతం తు రామేణ

యేన మే నిహతః పితా।

త్రైలోక్యే కాస్తి కృత్యాయ

వర్తతే స దురాత్మనామ్॥’

27 శ్లో॥ అష్టమాంకః.

అని తన తండ్రిని చంపిన రామునిచర్యను
సమర్థించును. ముగ్ధోకములయందును దుష్ట
బుద్ధికి లిగిన వారిని శిక్షించుట శౌర్యకే
రాముడు ఉద్భవించినట్లు పలుకును. ఈ
పలుకులు వాలికుటిలాత్మను వ్యక్తపఱచు
ను. అంతేకాక, రామావతార ప్రయో
జనమును రావణున కెఱిగించిన అంగదుడే

రామునిపై పగబూనుట అసమంజసమనియు స్పష్టపరచును. వీరుడు, కార్యజ్ఞుడు అయిన అంగదుడు రామునిపై పగబూనుట అతని జాతి చాపల్యమును స్పష్టపరచును. అవసానదశయందున్న తండ్రి తుదికోరికయైన రావణ వధను నెరవేర్చిన రామునిపై అంగదున కుండవలసినది కృతజ్ఞతాభావము కాని ద్వేషముకాదు.

హనుమన్నాటకమునందలి అంగదుడు సమయోచితజ్ఞానము కలవాడు. వినయప్రవర్తనచే రాముని విశ్వాసమునకు పాత్రుడైన కార్యసాధకుడు. అంగదుని యందు సంపూర్ణవిశ్వాసమునుంచుట వలననే రాముడాతని దురాలోచనమును పసికట్టక, అతనినే తనదూతగా రావణుని కడకంపును. రాముని దూతగా లంకకేగు నాటికే అంగదునిలో ప్రతీకారేచ్ఛ కలదు. కాని ఈవిషయము రావణవధ పూర్తయగువరకు వెలిగ్రక్కని అంభీరుడు.

అంతే కాదు. రావణ సంహారము పూర్తయగువరకు అంగదుడు రాముని అప్రమత్తుడై అనుక్షణము రక్షించును. రాముడు లేనిచో తనతండ్రి తుదికోరికకు భంగము వాటిల్లునేమో యనెడి భయమున అంగదుడు రాముని కంటికిరెప్పవలె కాపాడును. ఒకనాటి అర్ధరాత్రమున రాముని సేనాశిబిరమున అందరు నిద్రావస్థలో నుండగా, 'ప్రభంజని' యను రాక్షసాంగన రామవధార్థమై శిబిరమును ప్రవేశించును. కాని సుదర్శన చక్రరక్షితులై యున్న రామలక్ష్మణుల సేమియు చేయజాలక ఆరాక్షసి తిరుగు ముఖముపట్టును. అంతటి అర్ధరాత్రమున సహితము జాగ్రదవస్థలోనున్న అంగదుడు దానిదుశ్చర్యను గనిపెట్టి బంధించును. ఈవిధముగ రాముని రక్షించుటకు అతని రామభక్తి కారణము కాదు. రామునివలన రావణవధ కానున్నది. తన తండ్రికోరిక రామునిచే నిర్ధింప నున్నది కనుక ఆ కార్యము నెరవేరువరకు ఆహర్నిశలు రాముని రక్షణభారము

వహించిన కార్యజ్ఞుడు. అంతేకాక, తన తండ్రిని వధించిన రాముని స్వయముగా సంహరింప వలయుననెడి కోరికయు అంగదునియందు అజ్ఞాతముగ నుండి యుండవచ్చును.

అంగదుడు బలవంతుడయైనను తండ్రిని మించిన తనయుడుకాదు. ఈ విషయము నాతడే ఎఱుంగు ననుట ఈ నాటకపరిశీలనమున వ్యక్తిమగును. అంగదునకు తన బలపరాక్రమము లెంతటిదో తెలియనిచో, వాలివధజరిగిన మరుక్షణమే రామునిపై తనపగను సాధింప నెంచును. సలక్ష్యుడైన రాముని సంహరింప సమర్థుడేమైనచో రావణవధ వరకు నాగబనిలేదు. రావణుని రాముని సాహాయ్యమున సంహరింపదలచి, అంగదుడు, రాముని ఎదిరింప నసమర్థుడు. చతుస్సాగరముల యందు రావణుని జయించిలేర్చిన వాలిపై వెలయు గాంచినవీరుడు రాముడు. అట్టి రాముని జయించిన, అంగదుని ఎదిరించు వీరుడీ భూమండలమున కానరాదు. అపుడు రాముని జయించి తండ్రిపగను, రావణుని వధించి పితామహుని పగను స్వయముగా తీర్చి అసహాయ శూరుడనెడి ఘనత వహించెడి వాడు. కాని ఈనాటకమున రావణ వధకు పూర్వమే రామునిపైకి అంగదుడు విజృంభింపలేదు. ఇందలి అంగదుడు రావణ వధకై రాముని సాహాయ్యము నభిలషించును.

రాముని దూతగా లంకను చేరిన అంగదుడు రాముని ఎదిరించిన రావణునకు కల నాశము తప్పదని పలికి రాముని బలపరాక్రమల నభివర్ణించును రాముని సామాన్య మానవునిగా తలంచిన రావణునిచో అంగదుడు

‘శరే రావణ హీన దీన కుమతే |

రామోఽపి కిం మానువః |

కిం గంగాపి నదీ, గజః గురగజో

శ్వచైచ్చిక్రవాః కిం హయః....’

24 శ్లో॥ అష్టమోఽంకః॥

ఇత్యాదిగా చెప్పి, రాముని మానవ మాత్రునిగా భావించుట రావణుని యజ్ఞానమని పలుకును. రాముడెటువంటివాడో అంగదుడు రావణున కొక్క పరిగుర్తుచేయును.

‘..... బాణా యదీయా

ఖరదూషణైః |

భుక్త్వా తృషార్తా ఇవ శోణితాంభః

(ప్రాశస్త్యన్తి తే కంఠ ఘ్రైః సరంధైః) ||

28 శ్లో॥ అష్టమోఽంకః॥

అని ఏరాముని బాణములు ఖరదూషణలనెడి మృగముల మాంసమునుతని, దప్పి గొనివియ్యై రంధ్రములతో కూడిన రావణుని మెడలనెడుకుండలతో అతని రక్తమును త్రాగగలవని పలుకును. అంతలో నాగక శ్రీరాముని గొప్పధనుర్బాణములు కాంతులతో మిరుమిట్లు గొల్పుచూ, యుద్ధరంగమున రావణుని తలలను నేలపై దొర్లింపగలవని, వాటిని గ్రద్దలు తమకాళ్లతో తన్నుకొనిపోగా, నక్కలు, కాకులు తినగలవని భయపెట్టును.

... .. సమరే

నారాచ చక్రాహతం

రామోత్తుంగ పతింగ చాపయుగలే

తేనోభి రాడంబరే |

మన్వేన్వైర్మ మిదం త్వదీయ మఖిలం

భూమండలే పాతితం

గృధ్రైరాలతీతం శివాకి వరితం

కాకైః క్షితం యాస్యతి ||

20 శ్లో॥ అష్టమోఽంకః॥

లోకమున ఒకరికంటె ఘనుడు మరియొక డుండు ననిచెప్పి, అంగదుడు లోకైకవీరునిగా రాములిచ్చేర్కొనును. సముద్రమున తిమియను చేప కలదనియు, దానిని తిమింగిల మనెడి చేప మ్రింగగలదనియు, దీనిని తిమింగిల గిలమనెడు మరియొక చేప మ్రింగు ననియు పలికి, రాముడు తిమింగిల గిలమంటివాడనియు, తప్పుక రావణుని ప్రాణములను హరించుననియు పలుకును.

‘అస్తి మతస్యస్తిమిర్నామ

శతయోజన విస్తరః ।

తిమింగిల గిలోప్యస్తి రాఘవః ॥

47 శ్లో ॥ అష్టమోఽంకః ॥

ఈ విధముగా రాముని బలపరాక్రమము లెట్టివో రావణునకు విశదపరిచిన అంగదుడు అతనిపై పగబూనుట విచిత్రముగ నుండును.

వాల్మీకమున అంగద రాయబారము చాల కష్టముగ నున్నది. అందు అంగదుడు రావణునితో రాముని పలుకులుగా కొన్నిమాటలు చెప్పనే కాని రాముని బలపరాక్రమములను వర్ణింపడు. అశ్లోకము లన్నింటిసారము రామునకు నీతి నప్పగింపని యెడల రావణుడు బంధుమిత్ర సపరివారముగా నాశనమగు ననియే.

వాల్మీకమున కొన్ని శ్లోకములకు పరిమితమైన అంగదరాయబారము ‘హనుమత్సాటకము’ న ఒక అంకము నంతటిని ఆక్రమించుకొనినది. ఈ సాటకమున రావణునకు రాముడు చెప్పిన పలుకులు కానరావు. అంగదుడే రాముని భుజబలదర్పమును రావణునకు ఎరింగించును. రాముని కోపమున కెదురునిలచి బ్రతికినవాడు లేడని రావణునకు బుద్ధులుగరపిన అంగదుడే రామునిపై పగబూనుట ఈ సాటకమున కాననగును.

రామభద్ర సోమయాజి విరచితమగు ‘జానకీపరిణయము’ హనుమత్సాటకమున కర్వాచీనము. అందు రావణ కంఠ కర్ణానులనధకు శోకించుకూర్పణకు రామునకు ప్రతీకారము చేయబూనును. తన సోదరులవధకు చిలించు ఆమె భరతశత్రుఘ్నులను వధించి, రామునకు భ్రాతృవియోగదుఃఖమును కలిగింప నిశ్చయించుకొనెను. కూర్పణకు కలిగిన ప్రతీకార వాంఛ పాత్రోచితముగ నుండుట వలన సాటకమున కనాచిత్యము వాటిల్లలేదు. హనుమత్సాటకమునందలి అంగదుని చిత్రీకరణమే జానకీ పరిణయము నందలి

కూర్పణకు ప్రతీకార వాంఛకు ఆధార భూత మని చెప్పవచ్చును. అంగదుడు తండ్రినివధించినందులకై రామునిపై పగబూనుట అనాచిత్యముగ నుండు నని తలచిన రామభద్రుడు, భ్రాతృవధకై పగబూనిన కూర్పణకు చిత్రించి, అనాచిత్యమును పరిహరించుటయే కాక కూర్పణకు క్రూరత్విమును స్వగణీకృత మొనరించెను.

రాముని బలపరాక్రమముల వెరిగిన అంగదు డాతనితో తలపడుట అతని దురహంకారమును ప్రకటించును. అతనిని దురహంకారునిగ చిత్రించిన హనుమత్సాటక కర్త అతనికి గర్వభంగమైనట్లు కథను మలచిన మనోహరముగా నుండేదే. కాని, సాటకమున రామలక్ష్మణులే అంగదునకు లోబడినట్లు కలదు. జగజ్జేతయైన రాముడు అంగదుని ప్రగల్భములకు కోపింపక పోగా, నిరపరాధియైన వారిని చంపితి నని తలచి, సలక్ష్యముడై దోసిల్లె అంగదుని మ్రోల నిలబడును.

‘శ్రుత్వాంగదస్య మహతీంసమరప్రతిజ్ఞాం తే చుక్షుభుః కపిచమూపతయః స రామః । సామత్రి రప్యనపరాధిన మాహతం తిమత్వాకృతాంజలి పుటః పురతోబభూవ ॥

74 శ్లో ॥ అష్టమోఽంకః

ఈ సీతిగా రామ లక్ష్మణులు తప్పు చేసిన వారివలె అంగదుని ఎదుట వినములై నిలువబడి, శిక్షను అనుభవించుటకు సిద్ధపడుట సమర్థనీయము కాదు. ఈ కల్పనము రామలక్ష్మణాంగదుల శీలములకు ఉదాత్తతను కూర్పక పోగా అనాచిత్యమునకు ఆస్కార మగుచున్నది.

రామలక్ష్మణులపై విజృంభించిన అంగదుడు సాటక కర్తకాక నూతన సమస్యను సృష్టించెను. అంగదుడు రామలక్ష్మణులను మన్నించుటయా? లేక రామలక్ష్మణు లాతని మద మణిగించుటయా? ఈ సమస్యను పరిష్కరించుటెట్లు? ఈ సమస్య పరిష్కారార్థమై సాటక కర్త రామకృష్ణావతార కథలకు సంబంధమును కల్పించెను.

వినములైన రామలక్ష్మణులతో. ఉగ్రస్వరూపుడైన అంగదునకు ఆశరీరవాణి సంధి కుదుర్చును. వారియే మరుజన్మమున వ్యాధుడుగా పుట్టి, శ్రీకృష్ణావతార మందిన రామాంశను అంత మొందించి, తన పగను చల్లార్చుకొను నని 1 ఆకాశవాణి పలుకగా వినిన అంగదుడు రామలక్ష్మణులను మన్నించును.

ఆశరీరవాణి పలుకులు రాముని సంహరింప నుద్యుక్తుడైన అంగదుని మరల్చుటయే కాక, రాముని స్తుతించుటకు ప్రేరకము లాయెను.

‘ఆకర్ణమకరో చేష్ఠం

విధి బ్రహ్మాండ భంగ ధీః ।

గుణా నాకర్ణ్య రామస్య

శిరః కంప భయా దివ ॥

76 శ్లో అష్టమోఽంకః ॥

రాముని గుణములను వినిన శేషుడు ఆనందముతో తలయూపుననియు, అతని శిరః కంపనము వలన బ్రహ్మాండ మంతయు తలకిందు లగు ననియు తలచి బ్రహ్మ శేషునకు కర్ణముల నొసగ లేదని పలికి అంగదుడు రామచంద్రుని గుణ కీర్తన మొనరించును. రామునికీర్తి ముల్లోకముల యందు మారుమ్రోగు చున్న దని అంగదముఖమున దామోదరుడు వ్యక్తము చేసెను.

రాముని గుణగణముల వెరిగియు, తన తండ్రిని సంహరించె ననుపగతో నాతనిని వధింప నుద్యుక్తుడైన అంగదుడు, ఆశరీరవాణి పలుకులతో వివేకవంతుడై, తన తప్పిదమును తెలిసికొని, రాముని స్తుతించి తనకు గల రామభక్తిని ప్రకటించి ధన్యత గాంచును. వాల్మీకమునకు పూర్తి భిన్నమగు అంగదుడీ సాటకమున కానుపించును. రామునిపై పగబూనిన అంగదుని చిత్రించిన హనుమత్సాటక కర్తను ఆతడు చేసిన రామబల పరాక్రమ వర్ణన, రాముని గుణగణ సంకీర్తనయు ఆదోషమంట కుండ కాపాడెను. ఈ సాటకమున గోచరించు అంగదుడు వాల్మీకమునే

కాదు, తదితరరామాయణముల యందును కానరాదు. రామునిపై పగబూనియు, అంక విజయమున రామునకే అహర్నిశలు పరిశ్రమించిన అంగదు డీ నాటకమున కాన నగును. జాలి స్వభావ చాపలమున రామునిపై పగబూనినను, అశరీరవాణి వాక్కులతో జ్ఞానోదయుడై రాముని గుణములను కీర్తించి, అతని దయకు పాత్రుడైన ధన్యజీవి హనుమన్నాటకము నందలి అంగదుడు. దామోదర మిశ్రుని విలక్షణ పాత్రచిత్రణకు అంగదుడొక ఉదాహరణ మనవచ్చును.

1. కిష్కింధాకాండే - త్రిపంచాశస్సర్గః॥
30 శ్లో -

2. ,, ,, - 31 శ్లోః

3. కిష్కింధా కాండే - పంచ పంచాశస్సర్గః - 13 శ్లో॥

4. హనుమన్నాటకము - పంచ మోఽంకః - 50 శ్లో॥

1. శిరోభిర్యాదేవః శివ ఇవ

న తే దాస్యతి పునః

శ్రుబంధం పశ్యాద్ధే

సరస ఇవ కైలాస మభట ।

హితం తు బ్రూమస్త్యాం

మమ జనక దోర్దండ విజయ

సుగ్రీర్నిర్మిత్తంభస్త్యజ కమల

బంధోః కులవధూమ్॥

38 శ్లో॥ అష్ట మోఽంకః

1. యుద్ధకాండే - ఏక చత్వారింశ స్సర్గః - 74 శ్లో॥ మొదలు 80 శ్లో॥ వరకు.

1. ఆకాశవాణ్యభవ దేవ మహా స వాలీ
దాసోవానిష్యతి పున ర్మధురావతారే ।
శ్రుత్వా విలోక్య రఘునందన

వానరాణాం

కారుణ్య మంజలి పుటం స రణా

న్నివృత్తిః॥

78 శ్లో॥ అష్ట మోఽంకః

—•••—

శ్రీ నాథుని బాష - అన్య దేశ్య ము లు

— శ్రీ డా. నేతి అనంతరామకాస్త్రి, ఎం.ఏ., పి.హెచ్.డి.

(గతసంచిక తిరువాయి)

1.5.0. అవచి సోదరులు సు గంధ ద్రవ్యములు దిగుమతి చేసినదేశములు, దీవులు ఎక్కువ భాగము ఆంధ్రదేశము నకు తూర్పున ఉన్నవి. ప్రాకృతముద్ర దేశములు, దీవులు, కొన్ని పశ్చిమదేశములును కిత్తు అంగు కప్పలి, శోగ్రు, వల్లి, వలికా; నాకలశ్శెట్ల, వల్లి, వల్లికా చిల్లరనాకల. ఈక్రింద అన్యదేశ్యములకు వ్యుత్పత్తి వివరణము నీయబడినవి.

1.5.1. కప్పలి: సరకుల రవాణాకు ఉపకరించేడి ఒకడినును విలాతి ఓడ.

[హర. పీ 28]

మలగా - కప్పల్ (పీడ).

స్వదేశీఓడ. ఈపదము తమిళ పద వికారము. దీనికి నాల్గైను తెరచాపలుండు ఓట. దీని ఆడుగుభాగము తుపానులకు నిలుచుటకై ముప్పేటగా కట్టెతో నిర్మించేడి వారని వర్ణింప బడినది.

1.5.2. గోవ: భారతదేశపు పశ్చిమ తీరపు రేవుపట్టణము. ఇదిగొప్ప వర్తక స్థానము. పశ్చిమ ఖండములనుండి వచ్చు సరకులన్నియు ఈరేవుగుండ దేశము లోనికి వచ్చును. యుద్ధాశ్వములు, జవ్వారి వంటి సు గంధ ద్రవ్యములు ఈరేవు మూలమున దిగుమతి మయ్యేడివి. పూర్వనామము గోమంత మట. 12

‘తరుణా సీరి తవాయి గోవ రమణా స్థానంబులం’ - హర. పీతిక 28.

1.5.3. జలనోంగి: మలగా ద్వీపకల్పమునందలి యొకప్రదేశము. ఆ శ్రీ కా తూర్పుతీరము నందలి ‘జీలాన్’ రేవుపట్టణము కావచ్చును. జలనోంగి యను ప్రదేశమునుండి బంగారపు మొలకలు (పలుకు బంగారము) మనదేశమునకు వచ్చేడిది.

‘జలనోంగి బంగారు మొలక దచ్చె’ -

[హర. పీ 26]

1.5.4. జాళువా: 13 మేలిమి బంగారు?

‘కమ్మవిలుకాని జాళువా న’మ్మయనఁగ’ [శ్రీనాథుని చాటువు] దీని మూలము అవిచ్ఛేదము. శ్రౌ ను దొర యుపాసించినట్లు ‘జాళువా’ యనునది ఏదో యొక స్థలనానికి సంబంధి కావచ్చును. ఇంకను విచార్యము.

1.5.5. జోగ్రు: వెదురు బద్దలను, పేపర్లములను పేర్చి అల్లిన తెరచాపలు మూడునుండి పండ్రెడుదాకా అమర్చెడి పెద్ద ఓడ.

‘కప్పరపుశోగ్రు గంటిమి కంటి

మనుచు’ [శృ.నై. 3-10]

‘సుడినడ్డ మత్తాల శోగ్రువోల’

[కాళి 1.138]

‘వడి చిక్కిన జోగ్రునుం బోలె’

[కాళి 2.98]

‘శరధిన్ గుప్పలి శోగ్రు వల్లివలికా

[హర. పీ 28]

ఈ ‘జోగ్రు’ జావనీ, మలగా భాషల లోనిది. ఈఓడల తగూరకి చీనావారు కారకు లట. వీని తెరచాపలను అక్కల తనివో దింపివేయక చుట్టగా చుట్టి ఓడ కంబములకు కట్టివేయుదురు. నాటు పడ వలు, ఓడల, కొయ్య శీలలతోడను, కొబ్బెర పిచుపుయల తోడను, ఓగింప బడు చుండగా ‘జోగ్రు’ల కొయ్యపలకలు, ఇనుప చీలలతో బిగింపబడి బలిష్ఠముగా నిర్మింపబడుచుండేడి వట. పడునాలుగవ శతాబ్దివారగు ఇలున్ బతూత, రషిద్ ఉద్-దీన్, మొదలగు విదేశపర్యాటకులు ‘జోగ్రు’ లను గూర్చి విస్తరించి వ్రాసిరి. మలక్కా మొదలగు ప్రాచ్య ద్వీపములలో భారతీయవర్తకులు ముఖ్యముగా చోళమండల తీరము వారగు ‘జెంతూ’ (తెలుగు) పెట్టు చాలమంది నివసించు

చుండి రనియు కొటికి పడగలెత్తిన వీరు 'జోంగు' అనుపేరు గల పెద్దపెద్ద సొంత ఓడలను సరకుల రవాణాకు వాడుచుండి రనియు బాబ్జోజా వ్రాతలు. 14. ఈతె అగు పెట్టలో నెల్లూరివారు, అవచి తిప్పయ్య సోదరులు, చామపెట్టి ప్రభృతు లును ఉండవచ్చు. వ్యుత్పత్తిపముగా చూచినచో సమీపము సాధుపాఠము. నిర్బిందుకముగా కొందఱు ఉదాహరించుట పొరపాటు. పండ్లెండు తెరచాపల వరకును గల ఓడ లుండెడివి. చీనా-ఇండియాల నడుమ మహాసముద్రము మీద వెళ్ళుట కనువైనవి ఈ భారీనౌకలు.

1.5.6. ఢిల్లీ: (హిం.ఢిల్లీ) ఢిల్లీ పట్టణము, భారత రాజధాని.

'పండువాడిల్లి రాధాది పట్టణములు' - [హర. పీ 29]

'ఢిల్లీ సుల్తానునకు లేను పల్లవోష్టి' - [క్రీడా 185]

1.5.7. తరుణావేరి: బర్మా దేశము దక్షిణ భాగమున, తన్నాసరి రాష్ట్రమున, తన్నాసరినది యొడ్డునగల ఒక రేవు పట్టణము. 'తన్నాసరి,' మలయా ద్వీపకల్పమున శాక రాష్ట్రప్రధాన నగరమని వేటూరివారి నిర్ణయము. మలయాభాషలో 'తన్నాసరి' యనివాడుక. 'తన్నాసరి' అనగా 'అనందసీమ' అని యర్థము. బర్మీలో 'తన్-న్-ధారి' 'తనంగ - సరి' అని వ్యవహారము. 'తన్నాసరి,' 'తిర్నాసరి,' 'థన్నాసరిమ్,' 'దహ్నాసరి' అనురూపములు ఉదాహృతములు. 15

'తరుణావేరి తనాయిగోవ ...' (హర. పీ 28).

1.5.8. తనాయి: బర్మాదేశము దక్షిణ భాగము నందలి తన్నాసరి రాష్ట్రమున తనాయి నది తూర్పు ఒడ్డునగల ఒక రేవు పట్టణము. తనాయి జిల్లాకు ముఖ్యపట్టణము. మలయా ద్వీపకల్పమున గలరేవు పట్టణమని వేటూరువారు. బర్మీభాషలో నది 'ధ-వే,' 'ధ-వాయ్' అని వ్యవ

హృతము. బర్మీ పండితులు దీనికి పలు రకముల వ్యుత్పత్తి చెప్పిరి. 'ధ-వాయ్' అనగా ఖడ్గములను కొనెడి చోటు.

'చీని సింహళ తనాయి హయమంజిచోణంగి' - (హర. పీ 7)

'తరుణా వేరి తనాయి గోవరమణా,' (హర. పీ 23)

మలయాభాషలో 'తనాయ్' మూల రూపము: 'సంగావీ' భాషలోనిదట. 16)

1.5.9. పంజార: 'సుమాత్రా' ద్వీపమున' పజ్జార్ 'అను పేరుగలది. బండే, బోర్నియో, ద్వీపమున 'పంజార్ మానీస్' అను పేరుగలది. ఈ రెండు దేశములు కర్పూర వృక్షములకు బ్రసిద్ధములేయట? ఇక్కడనుండి కర్పూరము దిగుమతియ్యెడిది.

'పంజారః గర్పూరపాద పంబులు వెచ్చె' [హర. పీ. 26]

1.5.10. పండువా: 18 పదునాలుగు పదునైదు శతాబ్దులలో పశ్చిమ బంగాళమును పాలించిన సుల్తానుల రాజధానియగు 'పాండువా' పట్టణము నేటి బంగాళమున మాలదాల్లాలోని ఇంగ్లీషు (ఆంగ్రేజాబాద్) బజారునకు నాలుగున్నర కోసుల దూరమున నీపట్టణ మున్నది. దీనికే ఫీరూజాబాద్ అనియు నామాంతరము.

'పండువాసురతాణి పావడం బిచ్చిన' [భీమ 1.38]

'పండువా సురధాని పావడం బంపిన' ... [కాళీ 1.35]

'పండువా ఢిల్లీరాధాది పట్టణముల యధిపతులు' [హర. పీ 29]

2.5.11. భోట: భూటానుగా తెలియవచ్చుచున్నది. ఇది కస్తూరికి ఆకరము.

'భోటః గస్తూరి కాపుట కోశములు వెచ్చె' [హర. పీ 26]

1.5.12. యాంప: సింహళ ద్వీపమునందలి జాఫ్నగా గుర్తించిరి.

కట్టాణిముత్యము లిచ్చట లభించును యాంప గట్టాణి ముత్యాలు వెచ్చె'... [హర. పీ 26]

1.5.13. రమణా: బర్మాలోని ఇరావతి నదీ ముఖవ్యారమున గల ప్రాంతము. 'రమణ్యా' యని ప్రాచీనవ్యవహారము. పెరుదేశమందలి నగరము. కస్తూరి ఇచ్చట నుండి దిగుమతిచేసెడి వాగు.

'గోవ రమణా స్థానంబులం జంద నాగరు కర్పూర' [హర. పీ 28]

1.5.14. వల్లికా: సరకుల రవాణాకు ఉపకరించెడి ఒక దిగుసు విలాతి పడవ 'శరధింగ పులి జోగు వల్లివలికా సమ్మాన్లః' దెప్పించు [హర. పీ 28]

1.5.15. వల్లి: సరకుల రవాణాకు ఉపకరించెడి ఒక దిగుసు విలాతి పడవ.

'శరధింగ పులి జోగు వల్లి వలికా సమ్మాన్లః' దెప్పించు' [హర. పీ 28]

1.5.16 సమ్మాను. చీనీ భాషాజన్యము. పరోక్షముగా మలయాభాష నుండి ప్రతిదేయము. చీనీ దేశీయుల పద్ధతిలో నిర్మించిన ముక్కొయ్య పడవ.

మలయా. సమ్మన్: మూడు పలకల పడవ.

చీనీ. సంపన్: మూడు పలకలతో ఆమర్చిన పడవ. పెద్దఓడను అంటిపెట్టుకొని యుండు చిన్నపడవ.

'సంపన్' అనునది సమీకరణమునొంది 'సమ్మన్' అయి 'సమ్మాను' గా పరిణమించినది.

'శరధింగ పులి జోగు వల్లి వలికా సమ్మాన్లః' దెప్పించు' [హర. పీ. 28]

1.5.17. హయమంజి: పారసీక జలసంధి చేరువ తీరమున గల పెద్దరేవు పట్టణము, క్రీస్తు పూర్వము నాలుగవ శతాబ్ది నుండియు ముత్యముల, గుట్టముల ఎగుమతికి ప్రసిద్ధి. క్రిందటి దినముల లోపల వాణిజ్య విషయముగా ప్రాచ్య పాశ్చాత్య ప్రపంచములకు కూడలి. ఇది పర్షియా సముద్ర తీరమునందలి ఆశ్మోజా యను నగరము.

హుర్ముజ్: (పారసి) ఒకరేపు పట్ట
గము. 'అహుర్ + ముజ్ తా' అని జెండ్
అదెస్తా భావ. ఉర్ముజ్ - ప్రతిపద్ధివసా
ధిస్తానదేవత. బృహస్పతి గ్రహము, మధ్య
యుగపు ప్రభుత్వములు యుద్ధాశ్వములను
విస్తారముగా ఇచ్చటనుండి దిగుమతిచేసి
కొనుచుండిరి. దక్షిణ భారతములో
ఉత్తమ జాతి యశ్వములు లభింపవు.
వానిని అరేబియా మొదలగు తురుష్క
దేశములనుండి తెప్పించుకొనుచుండిరి.

'చీని సింహళ తవాయి హురుముంజి
తోణి' [హర. పీ 7]

'హురుముంజి బలు లేటి హరులు దెచ్చె'
[హర. పీ 26]

'ముక్కున హురుముంజి ముత్యాల
ముంగిరి' [శ్రీ.నా. చాటువు]

1.6.0 సజాతీయ సోదరభావములను
కన్నడ, తమిళములనుండి ఎరువు తెచ్చిన
పదములు శ్రీనాథునిలోకి వచ్చు. అందు
హాకారాది పదములలో పెక్కులు కన్న
డము నుండి ఎరువు తెచ్చినవి.

1.6.1. కన్నడము నుండి వచ్చిన
ఎరువు పదములు:

'శర్వరీ సార్వభౌమునొక్క హజ్జన
గుజ్జారూపంబున' [భీమ 3.12]

కన్నడ. హజ్జె, పజ్జె ప్రాకృత. పజ్జ-
సంస్కృత, పాద్య: పాదసంబంధి.

2. హత్తు: జతచేయు, చేర్చు, కలుపు.

'హత్తెనొకచో వికాళ వింధ్యాద్రి
యందు' [కాశీ 1.138]

'పీతంబులన్ హత్తి' [శివ 4.23]

'హుత్తిన ముత్తియంబులతోడ'
[భీమ 5.9]

'కరంబు హత్తిన ముత్తియంబు'
[శృ.నై 8.14]

కన్నడ. హత్తు-పత్తు: నోడించు, జరి
కలుపు. 19

3. హదను: యుక్తసమయము.

'హదనున మేలుసేత చతురానన
సంధివ!' [శృ.నై 3.14]

కన్నడ. హదను, సదను: యుక్తము,
తగినది, కార్యానుకూలము

4. హుళక్కి: అస్యము, వ్యర్థము.

'ధనము నిప్పచ్చరిమ్ము విద్యయు
హుళక్కి. [కాశీ 4.114]

కన్నడ. హల్లు. పాల్లు, హల్లు అక్కి
(వియ్యము) 21

5. హెచ్చు: అతిశయము, వర్ధిల్లు
'హెచ్చు గుందాడఁబనిలేదు.'

[హర 4.22]

'ఎల్ల సంసారులకుఁ గుందు హెచ్చు
[శివ 3.3]

కన్నడ. హెచ్చు. పెచ్చు, పెచ్చు:
అతిశయించు, వృద్ధియగు 22

6. హేరాళము. అధిక్యము, సమృద్ధి.
'పెక్కుదినముల్ హేరాళమై

వర్షముల్ [హర 2.26]

'ఇంద్రాణిలోఁ గూడ హేరాళముగఁ
దీర్చి' [హర 4.91]

'ధనము హేరాల మద్యే'
[కాశీ 7.254]

'హేరాళముగఁ జల్లె నెల నాఁగ
యొక్కర్తు' [భీమ 5.115]

'వసియించున్ హేరాళ క్రీడా
సంచారిణి' [భీమ 1.101]

కన్నడ: హేరాళ, హేరాళ: ధారా
ళము, వెగ్గలము, విస్తారము 23

సంస్కృతేతర పదములు సంస్కృత
సమాసములలో ప్రయుక్తమగుట

శ్రీనాథ రచనముల కన్నట్లు లక్షణము. శుద్ధ
దేశ్యములగు పదములను సైతము సం

స్కృత సమస్త పదములలో ప్రయోగిం
చుట శ్రీనాథుని వచో వినాసములలో

నొక దినుసు. శ్రీనాథునకు సంస్కృత
సమాసమున సంస్కృతేతర పదములను

చేర్చు నలవాటు కలదు. ఇట్లే హేరాళ
పదములను కూడ ప్రయోగించినాడు.

7. హొన్న: బంగారము.

'హొన్నాళంపుఁగరా చూరిచాయం'
[శివ 4.87]

హొన్నాళంబు గండగ తైర'
[క్రీడా 1.42]

'హొంబట్టు రవిక' [పవీ 65]

కన్నడ. హొన్, హొం, హాన్,
హొన్న, హొం: బంగారు.

8. కుందనము: 25 మేలిమి బంగారు.
'దశశతాక్షుండు వొడుగు కుందనపుఁ

'దైడి' [శృ.నై 6.106]

కన్నడ. కుందణ, కుందన.

9. కెడ్బెరసు: సంకీర్ణము, కలసినది.
'నానామృగంబుల యెలుంగులనోడఁ

కెడ్బెరసి' [కాశీ 1.93]

'రాజనందనుల యుండియల మొరపంబు
తోడ కెడ్బెరసి. [శృ.నై 6.29]

కన్నడ. కెడ్బెరసు: కూడిక, కలయిక.

1.6.2. తమిళమునుండి వచ్చిన ఎరువు
పదములు:

1. తిరి పెము: భిక్షము, భిక్షుకవృత్తి.
'ఇది కట్టడ తిరి పెములకు'...

[కాశీ 7.52]

'తిరిపమున కిద్ద కాండ్రా'
[శ్రీ.నా. చాటువు]

తమిళము. తిరుప్పవ్: తిరుగుచు 26

2. తిరుచుట్టు: దేవాలయ ప్రాంగణము.
'ప్రదక్షిణంబు జేయునప్పుడు తిరు

చుట్టు మాలిక యందు' [భీమ 3.183]

తమిళము. తిరుచుట్టు: దేవాలయ
ప్రాంగణము.

3. తిరుచుట్టెమాలె: దేవాలయమునచిన్న
దేవతల నుండుటకై ఆవరణముచుట్టును

కట్టిన కట్టడము.
'తిరుచుట్టుమాలెలోఁ దిరమైనగణపతి'

[భీమ 3.31]

మదన విధ్యంబి తిరుచుట్టుమాలె
యందు. [భీమ 6.71]

తమిళము. తిరుచుట్టు - మాలికై

4. తిరునాళ్ళ: దేవోత్సము.

'అసమబాణుండు తిరునాళ్ళ నన్ని నాళ్ళ' - [క్రీడా 212]

'లంజియ లేమియ లేమిటికి గాఢశపు తిరునాళ్ళన్. [క్రీడా 211]

తమిళము. తిరునాళ్ళ: శుభదినము, దేవోత్సవదినము.

5. తిరుమల: వేంకటాచలము.

'కోయిలఁ దిరుమలఁ బరుమాకోయిల'

[కాశీ 288]

'తిరుమల విభు చామాళ్ళన్ శైవకాగ్ర జన్మా' [వారి 1.31]

తమిళము. తిరుమలై.

6. తిరువళ్ళూరు: శైవక్షేత్రము.

'ద్విత్తర తటాకాంభోధి తిరువళ్ళూరఁగావేరిఁ గట్టించె. [వారి.పీ 20]

తమిళము. తిరువళ్ళూర్: తంజావూరు జిల్లాలోని శైవక్షేత్రము.

1.7.0. ఇవికాక ఈక్రిందివి అన్యదేశ్యములని చిలుకూరి నారాయణరావుగారి యభిప్రాయము. వీనికి ఆశ్రయములు మృగ్యములు.

1. దీనారము: ఇది బహుళః పారిశీకపు నాణెము కావచ్చును. 'దీనారఁకాల తీర్థమాడించితి' [శ్రీ. నా. వీధి]

1. ల్యాటిసు భావమూల మని చిలుకూరి వారి అభిప్రాయము. 27

2. దివాణము: 28 'నికుంభు దివాణమున భృంగి కులపతి కాఁగా. [వారి 5.9]

3. పోటి: 29 'లోలార్కునకు నీకు లోలోన నేమేమి పోటి పుట్టెగదా' [భీమ 3.88]

4. దేహరము: 'ధీనిధి నంబిసెట్టి తన దేహర మింటి విభూత' [వారి 2.37, కాశీ 188]

ఇది హిందీనుండి గ్రహింపబడినది కావచ్చును. దేవ + ఘర్ [శబ్దసాగర్. హిందీ నిఘంటువు]

5. కోహలి: 'కులాహ్' అను పారసి పదము వర్ణపరివర్తనమున కుహలా - కోహల్ - కోహలి?

1.80 శ్రీనాథుని భాషయందు పల్లభములైన అన్యదేశ్యములు అతనికంటె పూర్వములో కనిపింపవు. తెలుగు సాహిత్యమున శ్రీనాథుని తరువాత వరుసగా పోస్టుగ్రీకు, ఇంగ్లీషు మొదలైన యూరోపియన్ భాషల ప్రభావము కనిపించుచున్నది. అందువలన తదనంతర కవులలో అన్యదేశ్య పద ప్రయుక్తి అధికముగా గోచరించుచున్నది. *

సంకేత వివరణము:-

కాశీ: కాశీఖండము.

క్రీడా: క్రీడాభి రామము.

క్రీ.పీ. క్రీడాభిరామ పీఠిక

చా.మం1: చాటుపద్య మణిమంజరి 1భా.

చా.మం 2: చాటుపద్య మణిమంజరి 2భా.

ప.వీ: పన్నాటివీరి చరిత్ర.

భీమ: భీమఖండము.

వీధి: వీధి (క్రీడాభిరామము).

శివ: శివరాత్రి మాహాత్యము

శృంగై: శృంగార నైషధము.

శి.ర: శిబిరత్నాకరము.

శ్రీ.నా. చాటువు: శ్రీనాథుని చాటువు.

నూ.ని. నూర్యరామంద్రని ఘంటువు.

వార: వారి విలాసము.

వారి.ప: వారి విలాసపీఠిక.

DED: Draavidian Etymological Dictionary.

TVB: Telugu Verbal Bases.

ఆధార గ్రంథములు:

1. కృష్ణమూర్తి. భద్రరాజు: (సం) తెలుగుభాషాచరిత్ర, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి. హైదరాబాదు 1974.

2. హరిప్రసాద, తూమాటి: భాషాచరిత్రక వ్యాసావళి, ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు హైదరాబాదు, 1972.

3: నారాయణరావు, చిలుకూరి: ఆంధ్ర భాషా చరిత్రము, 1-2 సంపుటములు, ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు, వార్తెరు, 1937.

4. లక్ష్మీ రంజనం, ఖండపల్లి (సం): శ్రీనాథపద ప్రయోగ కోశము, ప్రథమ ద్వితీయ సంపుటములు (1966-1971) ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి, హైదరాబాదు.

11. హరివిలాసము: ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి - పీఠిక, పుట- 25.

12. పైదే.

13. Fine Gold. Probably the name of a place - ప్రాచీనము. పుట 827.

14. Hobsou - Jobsow - p. 472.

15. Ibid - p. 914.

16 Hobsow- Job sow- p 909.

17. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి: వారి విలాసము - పీఠిక - పుట 7.

18 'పంపనా యను దేశము' అని నూ. ని [చూ. సంపుటి 5 పుట 28]

1. హల్లు: పాదము, అడుగు.

19. Dravidian Etymological Dictionary: (DED) 3.20

Telugu verbal Bases: (TVB) 1234.

20. DED 3228.

21. DED 3720.

22. DED 3613

23. DED 3618

24. DED 3723

25. కన్నడమునందలి 'కుందణ, కుందస' పదములు దేశ్యములని కిట్టెల్ కన్నడ నిఘంటువు. పుట 441.

26. DED 2655

27. ఆంధ్రభాషా చరిత్ర I.

పుట 619.

28. పైదే - పుట 602.

29. పైదే - పుట 603.

ఉత్పలము

- శ్రీ పరిమి సాంబయ్య, ఎం.ఏ.

- * హారతి నేత్రకాంతి హృద
యం బను పశ్చిమునందు బట్టి సం
సారము సాగరిం బనుట
సత్యముగా దది ప్రేమసాగరం
బారయ నీకు, బాపునుడు
లార నివేదనఁ బెట్టి యావనా
హరిము దేహమందు పాలు
పారగ ధూపమువైచి రాగసా
కారపు దీపకాంతి నయ
గారిపు పల్కుల గంధవాసనల్
నేరుపు మీరగాఁ గలపి
నెచ్చెలి ప్రేమకు పూజఁ జేసెదన్ ||
- * నీ కనుదోయి సూపే మహా
నీయ పథంబుల, ప్రేమసీమలో
నీ కచలాస్య సోయగము
నిర్మల స్నేహ సుధార్ణవంబులన్
నీ కుచహార శోభిత మ
ణీమయ కాంతులె యూర్ధ్వలోకమున్
నీ కటి, నాకలోక కమ
నీయ మణిరుచిరంబులం దగన్ ||
- * మాటలురావు తెల్పుటకు
మానిత మానిని మానసంబు మో
మాటము లేకొకింత ప్రియ
మానెను మాటల నేడు చూడగన్
పూటలు రోజులున్ గడువ
బూటకమో యని పల్కరింపగా
కాటుక కన్ను లెర్రబడె
కారణమేమియు తోచదే మదిన్.
- * పున్నమిరెయిసున్న పరి
పూర్ణ సుగంధ సుమానితార్ద్ర సం
పన్న వసంత వాయువుల
పావనసేవలు బండిసున్న, నా
కున్న విశేష భావన మ
హోజ్వల రామసువర్ణ మోహ సం
ఛన్న ప్రియాంగనా హృదయ
సంపద పాయగ మోడువారినిన్.

ఉదరోపాఖ్యానం

- శ్రీమతి కమలాదేవి.

- * నీకొర కెన్ని కష్టములు నీకొర
కెన్ని విచిత్రవర్తనల్
నీ కొర కెన్ని వైద్యములు నిత్యసి వేదన
లెన్ని నీ కహో!
ఆకలిబాధ కోర్కక యమానుషరీతి
చరించు భావనల్
వేకువయైన చాలు నిక వేటకు
పాల్పడుచుండు పొట్టగో!
- * జిహ్వాచాపల్య మది నీకు చేటులేచ్చు
తిండికోసము వివిధమో తిప్పలుకద;
కొన్ని పొట్టలు అరిగించుకొనగ లేవు
ఎన్ని తిన్నను చాలదు కొన్నిటికని.
- * కడుపు నిండిన పైలాసగతులు తెలియు
రక్తితో సాంతింపజేయ గానరాదు
విందు తెక్కువ యైనచో మందు కోగు
తినక మానక చిక్కులు తెచ్చు గుదకు.
- * మస్తాగా భోజనముచేయ మనసుకల్లు
అతిరుచిరి వస్తుమోహము మితిని మరిచు
- * ఇచ్చినమాట, కోరి మన
నిచ్చిన కాంతను వీడ వ్యధున్
నచ్చిన కార్యమదు తగు
నమ్మిక గాంచి చరించునో యతం
డచ్చగ ధైర్యకాళి, ముద
చూరగ మాటలు పల్కగా తగన్
విచ్చునె నీచబంధములు
విజృంభ ప్రజ్వయు లేక ప్రేమలో.
- * పుట్టుక లేనికోజా కడ
పూర్వ మనఃప్రియఁ గాంచునట్టిదే
గిట్టుట లేనికోజా ప్రియ
కేళి పరిష్టక వాయువున్ కడున్
గుట్టుగ బంధనం బిడియ
కుంతిత లోకముఁ జేరునట్టిదే
గట్టిగ కన్నుమూయ తన
కాంతను స్వప్నమునందుఁ గాంచుటే.

మనుటకయి తినుటా? లేక తినుట వరమ?
ఈవివక్షను రానీడ, ఇష్టభుక్తి.

* ఒరులు తినగలరని కొంత అరువుబాధ!
తనకు తినగూడనట్టి పదార్థములు
వలదు వలదన్నచో గడువంతగల్గు
నాల్కదాటిన నరికచో ననుట కథలు!!

* నిన్న ఉపవాసమున్నచో నేడు సకల
భక్ష్యభోజ్యాలు భుజియించి భారగించి
వాముగింజకు చోటైన వదలలేక
ప్రసవవేదన కలిగించు ప్రతిభ నీది!

* ఒక్క బానెడుగానుండి లెక్కలేని
అక్రమాచరిణులు చేయు వక్రవర్తి
సఖ్యసౌజన్యములు సర్వకాంతి కళలు
ఉదరహోషణ జరిగినపిదప వచ్చు.

* లివరు చానులేక లవరైన నచ్చుదు!
ఫలము బోణియైన పివరు వచ్చు
పవరుపోవు మతికి; పరమాత్ము డందుకే
ఉదరమును నిలిప ఉర్వి నెల్ల!!

* నియమనిష్ఠులు పాటించు నీతిపరులు
దేహధర్మము లాసిన సమాధులును
సంయమము నేర్చి సుఖియించి సంతసమున
మితము హితమును నెరపుచు
మేలుగాంగ్రు.

* కూటికోసము విద్యలు కోటి యనెడు
నానుడిని నమ్మించిరింప పూనుకొనగ
మెదడు ఖాళీ మిగులును మేతలేక
జ్ఞానసముపార్జనము లేని జనులు జడులు.

* తిష్ఠ కుదిరినగాని యేనిష్ఠ రాదు
భుక్త లేకున్న నిలువ దేభి కయైన
శక్తియునురాగు భోజనకాంతి లేక
నెడు వాదాలు రాజించు నద్భుతముగ.

* ముఖ్యమైనది తనువున మా అబలము
పొట్టకోట మహాయుద్ధభూమి జయతి
ఉట్టి తబ్బిబ్బుకాకుండ నుండుగాక!
చక్కబడుగాక ఉదరము చదుగులకు.

జాతిమస్తిష్కంలో లేబోరేటరీ - శ్రీ దాశరథి

శ్రీ సోమసుందర్.

‘అతని పేరు ప్రజాకోటి!’

అతని ఊరు ప్రజావాటి!’

తెలంగాణా లోని కోటి ధీరగళాల కలధ్వని అతడే! వివా అణు వంత వాడతను. అసలే కనరాని వాడు.

గత మంతా బూదికుప్ప... అందలి నిర్భయజీవనసారాన్ని తనవేళ్ళ - ద్వారా సేకరించు కొన్నాడు. పీల్చుకున్నాడు. మనోజ్ఞ భవిష్య దాకాశంలోని కెదిగి వచ్చిన పచ్చని భూరుహ మతడు. కాలం అతని కంఠమాల! గానం వనప్రియ శీల!

వివా అతను నిరుపేద. హృదయధనం వివా ఏమీ లేనివాడు. అసలేమీ ఒల్లని వాడు. ఉదయ కాలిని వివా లే న్ని చూడనివాడు. అసలే అంగుష్ఠమాత్రుడు. అయినా బ్రహ్మరాక్షసులను నిర్జింహాడు. మృగేంద్రమై గట్టించాడు. భిగేంద్రమై సమస్త లోకాన్నీ అవలోకించాడు. మానవ జాతికి నాడీపక్షి సలీలన డాక్టర్ అతడే ... అనాదిగా సాగుతున్న అనంత సంగ్రామాన్ని నిదానించి విదారించిన వాడతడే! తనది లేనివాళ్ళపక్ష మని నిదానించినవాడు. వాళ్ళకా ధనంలేదు. బలంలేదు, సంస్కారంలేదు! దారిద్ర్యం వాళ్ళ తోబుట్టువు. సేద్యం చేస్తేరైతుకు భూమి లేదు, గీమూ లేదు. రైతుల మూలుగులు పిచ్చేజలగలు జమిందారులు!

ఏవం విధంగా సాగుశున్నలోకం - నక్రనీతుల ఖాయిలా! ఆయిలా ఖాయిలాగా దీన్ని మార్చలేము, మౌనలేము. అయినా శ్రేష్టచికిత్స అతని ఆభిమతం కాదు. కాంతి ప్రవచన మీలోకానికి అభినవ మేమీ కాదు.

అతనిభాష శరధిభాష! ‘ఉపస్సు కీర్తిర కవాటం తొస్తా అనంత విశ్వాన్ని

చూస్తోంది. తమస్సు పాపానికి రీటు తీస్తూ పరుగులు తీస్తోంది - నగరాలనుంచి అమేయ సాగరాలకు! జన పదాలనుంచి విటపి పథాలకు!’

అతనియ్యాగం పేరు. దానికి శరస్వర విరుద్ధమైనవి రెండు పార్శ్వాలు! ఉల్కలూ ఉన్మాదాలూ ఆక్రందనలూ ఆఘాతాలూ ఒకప్రక్క ... అక్కడే జీర్ణాలయ శవసూపాలు, అక్కడే వనాంతర శిథిల కూపాలు ... అక్కడే సుదృఢ తిరుగుతోంది భీషణ క్షుధాగ్ని ... అదిశ లోనే మారుమ్రోగుతోంది గతం! దుర్భర హైమాచల శైతల్యం ఆవరించుకున్న దక్కడే! రక్తపాతం అజస్రంగా సాగు తున్నదీ అక్కడే!

అతడు నవకవితారథి ...

మేలుకీ శృరయగల సుపథి!

కనకనే అతని దర్శనం వేరొకదిశగా మళ్ళింది. అది జల పాతానికి నాంది! అక్కడే ప్రభివిస్తోంది విద్యుద్ గ్ని! దానితో కుళ్ళిన సామాజిక దుర్గంధం కొట్టుకు పోతుంది.

శతాబ్దాలు శతాబ్దాలుగా గొంతు ముడి చాటలేని శబ్దాలు అంగారమాయా జ్వలమై పోయాయి. లోలోపల మూలుగుతూ కృశించాయి. ఇప్పుడిక తప్పుదు. ప్రజ వీరనరిసింహమై లేచింది. గళగర్జన సారిస్తోంది. గళనిగళ విచ్ఛేదన సాగిస్తోంది. అదే రేపటి సప్తసాగరోన్మోషం! శత్రుడైన సామాన్యడు అసామాన్య దీప్తు తో ఉదయిస్తాడు రేపే! రేపే మానవుని కనులముందు ఉపకవాటం తెరచు కుంటుంది. వీధి మనిషి మస్తకంపై రేపే వాక్రేయ ప్రభాకిరీటం! అదే అతని కవితా హృదయం!

కనకనే యిది కాంతి బాకాలాత్తవలసిన కాలంగా గుర్తించాడు దాశరథి! ఇది

కాంతి పతాకా లెక్కవలసిన తరుణమనీ పోల్చుకున్నాడు. ఆగామి పథాలలో అందాల పదాలనూ, ఆనందమయ జన పదాలనూ, ఆవిష్కరించవలసిన సరికొత్త ముహూర్తం రేపే!

దాశరథి దార్శనికంగా త్రివిక్రముడు. వ్యభిచర జనాల రుధిరాధరాళి చివురించిన ఎర్రటి నవ్వుల పల్లవాల నతడు ఆప్యాయంగా హత్తుకోగలడు. పయోధరాగ్రా త్పై బాలచంద్ర రేఖలమటి నక్షత్రాల నఖిలతాల్నీ అందుకో గలడు. అతని కోరికంటే అంగారం, వేరొక కంటే శృంగారం! కనుకనే - మృషాకాంతులు వెదజల్లే సాయం సంధ్యాయా ద్యుతుల్ని శపించగలడు! ప్రబంధాల పదబంధాల మెరిసే ప్రభువుల స్మయదూషితి కీటాల పద్మరాగ మణుల్ని ద్వేషించనూ గలడు. అదే అతని జీవన వ్యాఖ్యానం!

కంబోడియా కదనంలో, వియత్నాం విలయంలో బంగ్లా దేశంలో విరుచుకు పడిన జంగ్లాపాలనలో, తుతగాత్రులై నేలకొరిగిన జనవీరుల హృత్కమలాల నాల్లేషించ గలడు. అదే అతని క్రాంత దర్శనం! అదే అతని సర్వదృక్పథం!

అనిమిషవారిత సదృశంగా మెరిసే నిత్య మల్లెకు - గతా గతాలతో నిమిత్తం లేదు. అవి నిరర్థక కాల సంకేతాలు! నిరంతరం ప్రవహించేనది వర్తమానం! అందుకే ఈ కవి హృదయం అనార్తవ పుష్పం!

కులాలా మతాలా నిన్నటి వర కూ మానవాభ్యుదయానికి వినిర్మిత మయి సోపానశ్రేణిగా నమ్మించ బడుతూ వచ్చాయి. కాని ఏకాలంలోనైనా మత విశ్వాసాలు మాధ్యానికీ కార్పణ్యానికీ మాత్రమే హోహదం చేశాయని మానవతా హాసం గొంతెత్తి రోదిస్తున్నా - మానవ జాతికింకా బుద్ధిరావడంలేదు.

‘ఎప్పుడో అజ్ఞాత యుగంలో
కప్పబడిన దుప్పట్లే
దుర్భరమైనా
తొలగించేశక్తిలేక విలవిల
తన్నుకుంటూనే’

ఉన్నాడు మనిషి. అత డానిరం
తర వర్తలాకృత వర్తమాన సంచారుడు.
అవివేక సంభారుడు! ఇంకా యిప్పటికీ
ఏదో ఒకమూల మతం పేరు చెప్పి, కులం
పేరున కులిగో - మానవ మార్గహోమం
జరుగుతూనే ఉంది. కనుకనే దాశరథి
దర్శనంలో - ‘కులం కులకులలాడుతూన్న
కుక్కురాయి ... మతం - మమకారాలు
లేని ప్రతీకారం!’

‘మాత్స్యర్యానికి మతంలేదు,
క్యూరత్వానికి కులంలేదు.
కనుకనే వీరిబంగ్లాదేశ్ కడుపున

రగిలింది నిప్పు!

ప్రజ లోడ్చిన ఒక్కొక్క రక్తబిందువే
ప్రస్తరించింది విప్లవ మహా సింధువై!’

కాలరథాన్ని గతించేవు మళ్ళీ చ
మాసే కుళ్ళినగుండెల కిరకు నైనికపాల
కులు పిచ్చికుక్కల్లా చచ్చితీరుతా రని
శపిస్తా డీకవి! అవును తప్పుదు - శూరు
వును ఆలింగనంచేసుకుంటుంది అరుణో
దయం! మార్పును ఆహ్వానిస్తుం దవని!

‘గతాన్ని కాదదనలేను, వర్తమానం
వద్దన బోను!
భవిష్యత్తు ఒదులుకోను, కాలం
నా కిరిమాల!’

అని కంతోక్తిగా తనహృదయాల్ని
అవిష్కరించు కున్నాడు.

‘ఇవిరెండూ ఒక క త్తికి అటూయిటూ
రెండంచులు,
నేమాత్రం రెండంచుల సాము
చేయగలనురెండి!’

అనిన్నీ వివరించు కున్నాడు. ఈ కవి
గేయం లో ఎంతచేవ చూపగలడో -

పద్యంలో సైతం అంతే అనవద్య కాంతి
ప్రసరించ గలడు!

‘తెలంగాణమొక్క అగ్ని బాణమయి

ధాత్రిన్ తిరు గాఢాంధకా

రలులాయుమ్మును నేల కూల్చినది

పారావామై కాంతి అం

ధ్రుల నేత్రాంగణమందు వెల్లినది ఇ

ల్లున్ వాకిలిన్ లేని వా

రల కల్లేర్నడ నింక సాధమును

నిర్మాణమ్ము కావించిమా!’

అని వింశతి వత్సరాంకు పూర్వం తన
కలలకు అక్షరరూప మిచ్చాడు. పుడమిపై
తిరుగాడే ఇరుల కారెను బోతులపై అగ్ని
బాణాలు దూశాడు. ఉద్రిక్త మదేభాల
నురికించాడు. శాత్రువనికహాలపై కపిత
శార్దూలాలను శ్రోలాడు. కాని కటిల
రాజకీయ వాదులు మాత్రం ఎడాపెడ
రెండు వేర్పాటు ఉద్యమాలను చేకర్చిస్తే
కుట్రదారులను శపించా డీ కవి. వీరి
నైచ్యాల నభిశంసించాడు;

2

ఐతే దాశరథి మితవాదుల్లో అతివాది,
అతివాదుల్లో మితవాది. వెనసి మాధ్య
మికవాది. ప్రజాశ్రేణులలో మమేకత్వం
ప్రకటించగల విశిష్టాద్యైతి. పీడితులూ
కవులూ ఏక మే వాద్వితీయంగా చాటి
చెప్పగల అద్వైత ధీమతి!

‘వజ్ర ధారకన్న వాగ్ధార నిశితంబు
తూపు కన్న రమణి చూపు వాడి
క్రోధవహ్ని కన్న రుచిరహాసము వేడి
కాంతి జయకరమ్ము క్రాంతి కన్న!’

అంటాడు తన మహాబోధలో! ‘అర్థ
రాత్రి నిద్దరనున్న యట్టి ఊరిని ముంచి
వేసెడి పెనువాగు పొంగువోలే’ ఈ
దేశాన్ని కాటిల్య రాజకీయాహంతల
తృప్తిగ్ని ముంచి వేస్తూంటే - కాంతి
జయకరమ్ము-అని ఏనోటితో చెప్పగలం?

‘తలబరు వుడిగిన వానికి తలపై బరు
వుంచ తలచు పాలక వర్గారే పరిధ విల్లు
తూన్న దేశానికి కాంత చిత్తాన్ని ప్రబో

ధించడం కవి ధర్మం కాకపోవచ్చు.
ఆ సంశయం ఈ కవికి కలగక పోలేదు.
కనుకనే -

బలవంతుడు సాధుండై
చెరిగిన ప్రతివాడు ‘గేలిసేయును’ వాడే
కలగి ఒక తెబ్బతీసిన

తొలగుదు గెల్లరును ప్రక్క

త్రోవల వెంటన్ [మ. భో. పు. 37]

ప్రతిభ నవనవోన్మేషకాలిని. ప్రతిభా
సముద్రుడైన కవి నిత్యప్రయోగ శీలి.
కాస్త్రవేత్త లేబూ రెటరీలో ధ్యాన
మగ్నుడై ప్రయోగాల పరిశోధనలు జరిపే
కవి! స్వీయమస్తిష్క లేబూరెటరీలో
ధ్యానైకి చిత్తంతో ప్రయోగాలు
జరిపే కవి, కాస్త్రవేత్త! ఐతే ఆధునిక
కవిగా దాశరథి మాత్రం - జాతిమస్తి
ష్కం అనే మహర్షి లేబూరెటరీలో
నిరంతర పరిశోధనవ్యగ్రుడు!

శ్రీ దాశరథి ఉభయ వర్గాల కూ
మిత్రుడు, ఉభయమార్గాలకూ ఆప్తు
డూను. ‘ఏది నిజం? ఏదనిజం? అది
ఒకటే సోషలిజం’ అని నినాదప్రాయం
గా ఏనాడో ఎలుగెత్తిన సామ్యవాది.
ఆసేతు హిమాచల పర్యంతం స్వాతంత్ర్య
స్ఫోర్తన సంరంభంలో ఊగిపోతున్న
దినాలలో తరుణ వయస్కుడుగా దాశ
రథి నిజాం కారాగృహ క్షేతాలలో
మ్రగ్గుతూ- జైయిలు గోడలనే పత్రాలు
కావించుకున్నాడు. ‘నైజాం రాజు జన్మ
జన్మాల బూజు’ అని ఎలుగెత్తి శపిం
చాడు. తెలంగాణా ప్రజల విముక్తి గీత
మందిస్తున్న అస్థువాది ఆంధ్ర కవి సోద
రుల గొంతుతో గొంతు కలిపాడు. కను
కనే దాశరథి నాకాత్మీయుడు. సాక్షాత్తూ
సోదరుడు!

3

ఈ ఎడారి ఇలాగే ఉన్నంతకాలం -
ఈ దుమారం ఇలాగే రేగుతుంది. తిమః
పటలాలు విడిపోవాలంటే తెల్లవారక
తప్పుదు. వచస్సు రుచించాలంటే కవి

తల పూవులుతోడ గాలి. వర్తమానతీవితం
కుష్మవచనం లాగుంది. దినపత్రిక విషాద
వార్తాసమాహారం లాగుంది. అవిర్భవించ
బోయే సుందర భవిష్యత్తు కవితాపక్వ
స్వరూపంతో దీనిపై అవిష్కరించాలి!

అగామి సూర్యోదయాన్ని దర్శించ
డానికి జనతా జడహృదయ కలాయాల
నుంచి భావనావిహంగాలు మేల్కొ
నాలి. ధరాతలాన్ని చీల్చి తృణాంకురం
లేవాలి. తరుణ వీచికగా నర్తించాలి. ఈ
పురాతన సమాజంనుంచి అధునాతన
కాంతిరేఖ లావిర్భవించాలి. మార్పు ఎట్టి
దైనా అది ఓజస్వ్యంతమైన తూర్పుకు
సంకేతమే! సముద్రాల పాలపుతున్న
కృష్ణా గోదావరుల నాపి నిరుపేదల
తృప్తిను బాప మనాలి. అలాంటి నరుడు
నవీన భగీరథుడే కాదు, విష్ణువును మించిన
జీవన జిష్ణువు!

కాని అట్టి నవీనమానవు డిప్సడు
బక్కదేహమువాడు. కుడిచేతిని ఎడమ
చేయి నరికినా, ఎడమకంటిని కుడికన్ను
పొడిచినా ఈ దేహి వికలాంగుడు కాక

తప్పదు! చర్మం రంగే బ్రహ్మపదవిగా
మరిసే తెల్లవాడు నల్లవాడిని హత్య
చెయ్యడం మానవత్వం మీద దాడిచేసే
అజ్ఞానపు చీకటి! జ్యోతిర్నయనాలు
విచ్చుకొన్నపుడే అపరింజ అంబరీషా
ఆగమిస్తుంది భవిష్యత్తు!

అదే నవీన కవితా పతాక! దాశరథి
కవిగా ఎత్తిన వైజయంతిక! అజ్ఞానాంధ
కారాన్ని అణగించి, అమాయకుల ఆక్రం
దనలు తొలగించినప్పుడే యువతారుణ్య
శశిరేఖ - నల్లని గగన తలంపై విరుస్తుది.
మంచినీ చెడునీ ఒకమాడరిగానే మరుగు

రాధికా రాధనము

శ్రీ వెలుదండ సత్యనారాయణ,
ఎం. ఏ.

* హృదయవేణువు పెదవిపై నదిమినావు
వలపుతలపుల అలల మేల్కొలిపినావు
రేపు మాపు లనక, అయ్యో! పాపమనక
'రేపు'లో నిల్చి కలలనే రేపినావు

* మేఘమాలిక నయ్యాల లూగలము
మెలుపుదీవల పరుగున నరుగ గలము
మెలుపుదీవల తారల విరులుగ్రుచ్చి
దండలే అట్లే వేసికోగలము రమ్మ.

* కోర్కె పెంచంగ నేర్చువు కోరినంత
వేడ్క మాయమైపోదువు వడినంత
వేగమే చేరరాకున్న నాగలేను
ఆగలేకున్న కోర్కెతో వేగలేను.

పరిచే చీకటిని, దొంగనీ దొరనీ ఒకరీతిగా
కాపాడే చీకటిని కూకటివేళ్ళతో కదిలించడమే ఈ కవి సంకల్పం!

అలాంటి దాశరథితో సముద్రం వాదా
నికి దిగుతుంది అతిడు పైచూపులకు ధర
ణిలా క్షమాలోలుడై కనిపిస్తాడే కాని -
లోలోపల జలధిలా పొంగుతాడు. ఆగ్ని
పర్వతంలా భుగభుగలాడుతాడు!

వసంతం - శిశిరంగా మారినా, ఆగల్గి
నైరాశ్యం మ్రింగినా - అతని సంకల్పం
వమ్మయి నీరుకారిపోకు. కాలం రాల్చిన
పండుటాకుల్ని వసంతకాలపు జ్ఞాపకాల
లుగా జేబుల్లో దాచుకొని - నవ్వుతూ
తిరుగుతూ డీకవి. తనకు నిరాశ కలిగిన
క్షణాన చిరంజీవి నెహ్రూను స్మరించు
కుంటూ సాగుతాడు. గైతువాలాన,
సత్కవికలాన - ధర్మ తరుసత్ఫలాన -
ఇలాతలాన - జీమూతపథాన - బాలకుల
పుష్పరథాన - తన కవితలను కవికి తురా
యిగా కావించగలడు దాశరథి!

* నీవురాకున్న కంటికి నిదురరాదు.
మదిని నీమీదగల ఆశ చెదరిపోదు.
పలుకులన్నియు నావే; నీ బతులు లేదు.
ఇదియే నాభాగ్యమైనచో బ్రతుకు చేదు.

*. సగముదినమున రేయి; నే సగము నీవే
సగమరిగే రేయి; యోపిక సగము యయ్యె
యొగముగా భీకరాకారమొందు క్షణము
గని దిగులునంది సగమైతి కనవ దేమి?

* కారుంజీకటి రాల్చు రాత్రి నడియొన్
కాడే భవత్సన్నిధిన్

నూరుం గోటి శుభాకరుల్ విరిసి నిం
డుం గాంతులన్ జేల్చు రే

యా రమ్యంపు నిశీథమైనను నమా
నై కారుచీకట్లతో

నైరాశ్యమ్ముల పేల్చు కూల్చు కలలన్
నా నీ వియోగంబునన్.

* నిదురరాదోయి; రాకున్న నీ తలపులే;
నిదుర వచ్చును - వచ్చిన నీదు కలలే;
కనులుమాసిన, తెరచిన కదలియాడు
నీదు రూపమే; నాకింక నేదిదారి?

* తనువున కలుగు అణువణువు
మనమునగల తలపుతలపు మాధవమయమే
దినమును కాడ, జగమ్మును
కనుగొన ప్రతిపూట, చోట

కమలనయనుడే!!

♦ వెన్నెలలు నీవు నవ్విన చిన్నవోవు
నవ్వవో చిన్నవోవు బృందావనమ్మె
నిన్ను గని నీలిగగనంబు చిన్నవోవు
నిన్ను గనకున్న నీరాధ చిన్నవోవు,
కృష్ణుడు.

♦ వెన్నెలలు నేను నవ్విన చిన్నవోవు
నిన్ను గనకున్న నానవ్వె చిన్నవోవు
నన్ను గని నీలి గగనంబు చిన్నవోవు
చిన్నవోదును రాధలేకున్న నేనె!

(నా 'రాధికా రాధనము' అను
చిలుకావ్యమా నుండి)

సాందరనందము సాహితీ తీర్థము

- శ్రీమతి కె. వి. శ్రీరంగ నాయకి.

ఆంధ్ర సాహిత్యమునకు నన్నయభట్టు ప్రథమవసంతము. ఆ వసంత శోభలు మహాభారతాంధ్రకరణ రూపమున నేటికిని ఆంధ్ర సారస్వతోద్యానములలో నిత్య సూతనములుగా విరాజిల్లుచున్నవి.

తరువాత తిక్కన తెలుగు తీరులలోని మొలకువలను, అనుభవములను, అదికి ఆ మహాభారతాంధ్ర కరణమున క్రొంగొత్త సోయగములను వెలయించినాడు. ఆ వెలయంపులో మహాభారతాంధ్రకరణమున వెల్లగుడల తెనుగు ముద్రింపబడినది. ఆంధ్రోద్యానశోభలు మరింత వన్నె, వాసిఁ గాంచినవి.

ఎఱ్ఱన ఆంధ్రకరణమున నుండి ఒక ఒయ్యారమైన ప్రబంధ మార్గమును వెలయింపఁ జేసినాడు. మహర్షిత్వము ఎఱ్ఱనయందు నిండు కొనఁగా, వాతఁడు మహాభారతాంధ్రకరణ సుత్ర పరిసమాప్తిఁ గావించి, యాంధ్రులచేత అవభృథ స్నానముఁ జేయించినాడు.

శ్రీనాథుఁడు తెనుగు పోకడలలోని వివిధ పద్ధతులను పోషించినాడు. పద్య రచనలోని భంగిమన్నియు నాతని చేతిలో క్రొత్తదనమును తెచ్చుకొన్నవి. శ్రీనాథుఁడొక రసవాసిని యైనాడు.

పురాణాంధ్రకరణము సాగి, పెద్దనతో ప్రబంధతారీతి సంగీకరించినది. ఎఱ్ఱన చూపిన దారి నడచి ప్రబంధమును తీర్చినవాఁడొక పెద్దనయే. గంభీరోవాత్తముగా పద్యమును భావనచేసి, నడపుట పెద్దన ప్రత్యేకత. శ్రీనాథాదులలోని ఒక్కొక్క ప్రత్యేక గణమును గ్రహించి సర్వాంగసుందరముగా ప్రబంధము నొసరించిన ఆంధ్ర ప్రబంధపరమేష్ఠి పెద్దన.

ఒక మహాభారతము, ఒకమహాభాగవతము జగద్ధితనిర్మితములు. గతానుగతికముగా వచ్చిన పురాణాంధ్రకరణముతో

తెలుగులోట వెలవెల పోఁగా నూరన తన అగృత ప్రతిభాసమగ్ర మగు విచిత్ర రస ప్రపంచ సృష్టితో ఆ వెల వెల పాటును సవరించినాడు. తెనుగు స్వతంత్ర కావ్య రచనా పటిష్ఠ మనుటకు నిదర్శన మైనది కళాపూర్ణోదయము.

తరువాత ఆంధ్ర సారస్వత కేదారములు ఎండి నెఱియలు వారినవి. తిరుపతి వేంకటకవులు వర్షి ఋతువువలెను, శరద్భతువు వలెను, హేమంతమువలెను, శిశిర ఋతువువలెను అవతరించిరి.

సారస్వత తేజ్రము వారి రాకతో పనునై ఫలోన్ముఖమైనది. వారు నాటిన విత్తనములు ఏపుగా వచ్చినవి. చక్కని రసవంతములగు కావ్య ఫలములను ఫలించుచున్నవి. ఆ తిరుపతి వేంకట కవుల పలుబడిలోని ఉద్యాన వృక్షముల జంట ఫలించిన ఫలములలో 'సాందర నంద' మొక రసవత్ఫలము. సాందరనందనమునకు పూర్వకావ్యములకు లేని రసమపూజ్య మగు ఒక కౌరవము దక్కినది. అది గురుదేవులు తమ శిష్యుల కవితా వైభవమును ఇచ్చుమెచ్చి మహానంద పడుట.

‘బంధువు లేక మానసులు

బాల్యసఖుల్ సహ పాతులున్ సమ స్కంధులు పింగళాన్వయుఁడు

కాంతుఁడు, కాటూరి వేంకటేశుడున్ సుందర నందరాగరస

శోభిత వృత్తము రమ్యత త్వమి సాందర నందస్కృతిని

నల్పిరి దేశికుఁ డిచ్చ మెచ్చగన్’

సమస్కంధులు, సహపాతులు, బాల్యసఖులు, ఏక మానసులు నగు శిష్యులు ఒక సాహితీ తీర్థము సమర్పించుట. ఒక పుంభావ సరస్వతి అద్యత

నాంధ్రకవి ప్రపంచ నిర్మాత, దేశికుఁడు కృతిని స్వీకరించుట. కావుననే ఈ సాందరనందము సాహితీ తీర్థము.

పందొమ్మిదవ ఇరువదవ శతాబ్దులలో సాందరనందమువంటి కావ్యము సృష్టింపఁ బడలేదు. ఏ సందర్భమునందలి రచనయు కంటువడక సమానముగా నడిచినది. పరిణతి చెందిన రచన ఇది.

ఈ కవిత్వ మనునది అమృతయోగము. సువర్ణయోగము వంటిది. మారుమాటాడిన అంతికింపై ఇబ్బడి సువర్ణత్వ సిద్ధిని కలిగించును. అమృతయోగమున కవికిని, కవి గ్రహించిన పదార్థములకునును, కృతి పతికిని, అమృతత్వసిద్ధి కలుగును. కావున ఇది ముబ్బడి అగును. ఈ అమృతయోగమును సామాన్యము కాదు. కావుననే ‘కవిజ్ఞానరే’ అను నానుడి.

కావ్యము కవితావ్యవసాయమును ఒక పరమార్థస్థితి నుద్దేశించి ప్రసక్తములైనవే. తపోయజ్ఞ గూఢాగులచే పొందదగిన పరతత్వమును కవిరిసద్సృష్టితో పొందగలడు. ఆరుభవింపగలడు. ఈ సాహితీదర్శనమును మిగిలినదర్శనములకు తీసిపోక జగన్మిత్రాత్వమును నిరసించి పైపెచ్చు దృశ్య మానము లగు సకల పదార్థములకును రస నిష్ఠను ప్రసాదించు చున్నది. ‘నిరంజనం పరం సామ్యమువైతి’ అన్న దివ్యరసవత్తత్వ పదార్థములకు కలుగును. కాగా రస స్వరూపుఁడగు సర్వేశ్వరునితో పాటు రసజగత్తును స్థితి స్వీకరించుకొని తత్సామ్యమును పొందును. కావుననే కవి రసస్రవ్ధ. అతని కవితా జగము రసమయము. ఆ రసమయత సాందరనందమున మనకు ప్రత్యక్ష మగును.

ఈ సాందరనందమున ధారాశుద్ధి, పాత్రోన్మీలనము. స్వభావ చిత్రణము, ముఖ్యముగా ప్రశంసార్థములు.

ధారాశుద్ధిని ప్రత్యేకముగా చెప్పనక్కరలేదేమో? ధారావాహిని యైన కవితాశక్తి లేనినాడు కావ్యరచనానిష్ఠి

తుడుకానేకాదు. కావ్యరచననుబట్టియే ధారాశుద్ధి అనుమేయము. కాని లోక వ్యవహారమున మెత్తగా కావుగా సమాసబంధుర మైనను సౌందర్యము గల పద్య రచనమునకు ధారాశుద్ధి యని తత్వజ్ఞులు పేరు పెట్టిరి. ఆర్యవహారము అవిచ్ఛిన్నముగా సాగుచునే యున్నది. ఆధారా శుద్ధికి అత్యుత్త మోదాహరణము ఈ సౌందర్య నంద కావ్యమంత యును. కావున వేరుగా అత్యముల నుదాహరింప వలసిన అవసరము లేదు.

కాక మరొక విశేషము. ఈ కావ్యము ద్వైక ర్తృకము. అయినను ఒక చేతిమీదగా రచన సాగినట్లు వెలయుట. పీఠిగురువులకు గల ఆత్మీయత, ఆపూర్వ మైన స్నేహ సంపద ఈ సౌందర్యనంద కవులకు దక్కినది. ఆదక్కుట శిష్యుల యెడ ఫలించిన గురు దేవుల ఆశీర్వాదభావము, స్నిగ్ధ వాత్సల్యమును. గురులయెడ శిష్యులకున్న భక్తి విశేషము - కృతి సమర్పణములో ప్రతి బింబించుచున్నది.

‘జగదాశ్చర్య కరావధాన కవితా
సంపత్తికిన్ మ్రొక్కి మీ
యగళ స్నేహము ప్రస్తుతించి భవదీ
యోదార భావ ప్రసా
దగుణోత్ఫుల్ల కృతి ప్రసూన విగళ
స్వారంద ధారాసురా
పగ నోగడిరచించి తెచ్చితిమి దే
వా నీకు నీదక్షిణన్’

కావుననే ద్వైక ర్తృక మైన రచన కావ్యమునం దెచ్చటను అతుకులు పడక స్నిగ్ధగంభీరమై రసానుగుణముగా ప్రసరించి గురుదేవుల మెప్పుపొందినది.

పాత్రోన్మీలనము ఉత్తమ సంస్కృత కవుల నుండి నన్నయ, నన్నయ నుండి తిక్కన వునికి వుచ్చుకొని తమ స్వయం ప్రతిభావ్యుత్పత్తులచే పెంపొందింపఁ జేసి విరాటోద్యోగ పర్వముల సమన్వయపరచి నారు. ఎఱ్ఱన సర్వాంగీణముగా కవితను వెలయించినాడు. అనంతడు తిక్కన

ఆడుగు బాదలలో నడచి, శిల్పమును తీర్చి నాడు. ఆ వెనుక నూరన తిక్కన పాత్రోన్మీలనమును తన ఆపూర్వ కవితా ప్రసంగమున అద్భుతముగా దిద్దినాడు. కావుననే భారత పఠనానంతరము తెనుగు వారు కళాపూర్ణోదయమును చదువలగు చుండిరి.

ఆ వెనుక పడిన శిల్పము మరల మనకు సౌందర్య నందమున ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ఈ సౌందర్య నందములోని శిల్పము ఒక మాధుర్యమును సంతరించుకొని స్వామితా రమణీయ మైనది. గ్రంథారంభములోని కవుల జాగరూకత అద్భుతావహముగా నున్నది. మానవులు సన్యసించుటకు కలిగెడి ఆటంకములను బలవత్తరము లైన వాని నొకటొకటిగా నుట్టంకించిరి.

‘తనతోడిదేలోకి మని నమ్మి దరిద్రొక్కి
యున్నట్టి పితృదేవు మజ్జగించి
యుగమున వ్రాలి మైమరచి నిద్దురచెందు
లలితాంగి స్నేహవల్లరిని ద్రెంచి
తన సేత కరమోడ్చుకనుల నవ్వచుఁ
గూర్చు

పట్టిపై జనుకూర్చి పట్టి తిగించి
తనమూఁపుపై గేలుదలిరు చాపగఁ
జూచు

పుడమి చేడియకు దోబూచిచేసి
సత్యమార్గ వేషణాసక్తుడగుచు
నడవులం జొచ్చి, తపముల నాచరించి,
‘నేతి నేతి’ యటంచు ననేకగతుల
బడలిఁ గనుఁగొనె దుదకు

నిర్వాణ పథము.’

తనతోడిదే లోకమని నమ్మి దరిద్రొక్కియున్న పితృపాదుడు ఉరమున వ్రాలి మైమరచి నిద్దురచెందు లలితాంగి స్నేహవల్లరి, తనచేత కరమోడ్చు కనుల నవ్వచు కూర్చుపట్టిపై కూర్చి, తన మూఁపుపై గేలుదలిరు చాపగఁచుచు పుడమి చేడియ.

ఇవి యన్నియును ఒక దాని కన్న నొక్కటిగా బలీయములే. అయినను సన్య

సింపనున్న గౌతముని ఇవి యేవియును నిలుపలేక పోయినవి. అతని సత్యమార్గ వేషణాసక్తికి నెదురొడ్డి నిలువలేక పోయినవి. సత్యరతి, ధర్మదీక్ష, లోకోద్ధరణదీక్ష తీర్చిదిద్దబడి గౌతమునిపాత్ర సమన్వీలిత మైనది.

తొలిపద్యమున కీ మలి సీసపద్యము వ్యాఖ్యానము వంటిది. ఇంతటి త్యాగదీక్ష, ఇంతటి నిగ్రహబుద్ధి, లేకున్నచో ఆతనిధర్మలతలు ఏడుదీవుల కేలప్రాకును? మూడు కాలములు గోమాంచము నేల పొందును?

ఒకే ఒక మాటలో గౌతముని తీర్పు. యన్యహా త్యాగమహిమమ్ము నాలకించి, మూడు కాలము లోమాంచమును వహించు’ గౌతముని సమస్త వ్యక్తిత్వమున కిది తార్కాణము.

గౌతముని పునరాగమనమున కపిలవస్తు నగరవాసులందరూ తీర్థప్రజగా మూగిరి. వారిలో శున్దోధనుఁడు గలడు. యశోధర యును గలడు. ఆమె శూన్యావలోకనముల నాధుని - గాంచుచూ దూరముగా తన చిన్నిబుడుతని చిరుతకూకటి నొక కేల పుడికి కొనుచు నిలచిన దట. ఆ యశోధర పాత్ర తీర్పులోని యాచిత్యము ప్రశంసార్హము. బుద్ధుని యుపన్యాసా మృతమును గ్రోలిన వారందఱును దీక్షలు గ్రహించుచుండ యశోధర పతి పచ్చాబ్జాతధూళి తనయునకు రక్షగా మోము దమ్మి నిలిపినది. పతివ్రతా భావ పవిత్రత, ఆ సాధు శీలత చక్కగా తీర్పుబడినవి.

భిక్షువులు బుద్ధుని యాజ్ఞచే నందునకు బలవంతముగా దీక్షింపబడుచువుడు నందుని స్థితిని నాలుగుపమానములతో స్పష్టికరించిరి.

‘సుడివెట్టిలోగొను నడిసంద్రపుఁదుపాను
గడవనిఁదెడి యీతగాని వోలెఁ
గలయ నలెసఁ బన్ను వలఁజిక్కి బయటికి
నుఱికి పాఱదలంచు నుడుతవోలె

అపమయాగతులైన యమకింకరుల బారి

బడక దాగగఁజూచు ప్రాణమువలె
భయదవృత్తాంత దుస్స్వప్నమునుండి మే

ల్కొనలేక కలఁగడి మనసువోలె
భిక్షుమండలిచే జక్కి పెనఁగులాడి
వేడుకొని బిట్టుగా విలపించి కసరి
విసివి చేప్తుదక్కి సోమ్యసిలి వ్రాలి
సుందరీ ప్రాణధనము భిక్షులకు దక్కి.

అంతమాత్రము గాదు నందుడు తన
చేతనై నంతవరకు తప్పుకొన చూచి
నాడు. చివరకు సోమ్యసిల్లినాడు. భిక్షు
వులు నందుని భిక్షువునిగా మార్చిరి.
అప్పుడీ మారిన నందుడు నందుడు కాడు.
సుందరీ ప్రాణధనము. అశక్తుడై సన్నాన్య
సమునకు తలయొగ్గిన ఆ సుందరి నందుని
పూర్వస్థితి యంతయు నుచితముగా నప్పి
నది. ఇది ప్రాణ వత్పరిశీలనము. చేతన
పదార్థము అనిష్టకార్యా రంభములే అచే
తన మైనది.

నందునకు బలవంతముగా దీక్ష నొస
గుట జాడధర్మమునకు విరుద్ధము. అయినను
నందునకు బలవంతముగా దీక్ష నేల
యిప్పించెను? దీనికి కారణ మొక్కదే.
నందునకు సుందరికన్న ప్రపంచము లేదు.
అంతకన్న ప్రణయ స్థానము లేదు. సమస్త
మును సుందరియే. ఆ సుందరీ ప్రణయ
లోలుడై భానుని రాకపోక లరియని నం
దుని యేకాగ్రతను బుద్ధుఁడు కర్ణా కర్ణ
కగా విన్నాడు. నందుని యేకాగ్రత
బుద్ధునకు బాగుగా నచ్చినది. అనందుని
యేకదేశ ప్రణయమును విశ్వమున సమన్వ
యింప దలచినాడు. భిక్షువైన నిమి
త్తముగా నందుడొంటరియై వచ్చినాడు.
సమయము చిక్కినది. నందునిలో జాడ
ధర్మరేఖలు గౌరమునకు తోచినవి. కావు
ననే బలవంతముగ నైన దీక్ష నిప్పించి
నాడు. ప్రేమారాధకుఁ డగు నందుడు
జాడ దీక్ష గ్రహించి విశ్వ ప్రణయి
యైనతొ విశ్వమంతయు ప్రేమమూర్తిమై
రసమయ మగును. (సశేషం)

బొబ్బిలియుద్ధము - విజయరామరాజు

శ్రీ యెందున జగన్నాథ నాయుడు ఎం. ఏ.

బొబ్బిలియుద్ధకాలము (క్రీ.శ. 1757)లో
విజయనగరమును పరిపాలించిన వారు
పూసపాటివారు. కుమిలి, భోగాపురములు
విజయనగరమువారి క్రిందనుండిన మొదటి
ప్రాంతము. వానికి పొట్నూరు మఖ్య
నగరము. క్రీ.శ. 1652వ. సం.న రావుపెద
రాయుని (బొబ్బిలి) వలె, విజయనగరము
మాధవమ్మ వంశజుడయిన పూసపాటి
మాధవమ్మయు నవాబు అనుగ్రహమును
సంపాదించి చిన్న సంస్థానమును సంపా
దించుకొనెను. ఈ పూసపాటి వారిలో
మొదటిరాజులు క్రమముగా కొంత కొంత
దేశమును సంపాదించుకొని తిరుమయి
కారమును, గావ్యమును, విస్తరింపజేసిరి.
అటుతరువాత వారు 1713-14లో విజయ
సంవత్సరమునందు ఒక నగరమును కట్టించి
దానిని కట్టించిన విజయరామరాజు పేర
దానికి విజయనగర మని పేరిడిరి. విజయ
నగర నిర్మాణానంతరము వారు పొట్నూరు
నుండి ఈ నగరమునకు తిరుమయి ధానిని
మార్చుకొనిరి. బొబ్బిలియుద్ధ కాలము
నాటికి విజయనగరము నేలుచుండినవాడు
కళింగరాజు బిరుదాంచితుడైన పెదవిజయ
రామ గజపతిమహారాజు. విజయనగరాధి
పతులకు సైన్యములో గజదళ మెక్కువ
యొందుటవలన వారికి గజపతు లని పేరు
కలిగినది. స్కూరులలో గల సంస్థానము
లన్నింటిలోను విజయనగరమే బొబ్బిలి
యుద్ధకాలము నాటికి ప్రాధవాధికార
విస్తీర్ణములలో గొప్పది. ఇది క్రమముగా
బొబ్బిలిసంస్థానము సరిహద్దుల వరకు
వ్యాపించినది. పెద్దాపుర సంస్థానాధి
పతులు వత్సవాయజగపతులును, పిఠాపు
రము సంస్థానము, వెలమ ప్రభువులు రావు

వారును, హోదాలో విజయలగర సకస్థా
నాధిపతుల తరువాలి వారే.

విజయరామరాజు విజయనగర పాలకు
లలో పెదవిజయ రామరాజుగా, పరాసు
నేనాని బుస్సీ దొరకు మిత్రుడుగా,
బొబ్బిలి యుద్ధమునకు మూలకారకుడుగా
చరిత్రములో పరికీర్తితుడు. నిజమునుండి
మిర్జా, రాజామన్య సుల్తానాది మహిత
బిరుదుములు వడసినవాడు, బొబ్బిలి వెలమ
వారుచాల కాలమునుండి తనకు శత్రువులు
అయినను తొందర పడివారిపై దండెత్త
లేదు. తన బుద్ధిబలము నుపయోగించి
బుస్సీ సాయముతో బొబ్బిలిని ముట్ట
డించెను. కార్యసాధకుడు. సోమ్యస్వభా
వముగలవాడు.

నవాబు అనుమతి తీసికొని పుదుచ్చేరి
పాలకుడగు బుస్సీ తూర్పుదేశము చూచు
టకు బయలుదేరినాడు. రాజమహేంద్ర
వరము నొద్ద దేరాలు వేసి విజయరామ
రాజునకు తనరాకను ఎఱుక పరచి జాబు
వ్రాసిపంపినాడు. విజయరామరాజు బుస్సీ
పంపిన జాబునుచూచి, తాను ఒక్కడే
పరాసు భేటిగి వెళ్ళుట మంచిదికా దని
తలంచినాడు. తనసామంత రాజులతో
కలసిబుస్సీ భేటికి వెళ్ళవలయు నని ఆయా
రాజులకు విజయనగరము రావలసినదిగా
జాబులు పంపినాడు. బొబ్బిలిలో నున్న
రంగారాయునికికూడ జాబువ్రాసినాడు.
జాబులో -

‘ఓడిపందెమునాటి పగలూ

మదియందున వద్దు
పిగిలిపిట్టలునాటి పగలూ మదియందునవద్దు
రాజుగారికి బొబ్బిలివారికి భేటి లున్నవి
దేశ మెరుగని పరాసుబలము దేశము

కొచ్చెను

ఇప్పుడు పురుచ్చేరి యేలువాడు
ప్రాంచీలబూది
యెదురు సేవకు రమ్మని నాకు జాబు
వ్రాసి నాడు
ఈ వేళ రాలిరి జాబులు వచ్చెను
విజేనగర మేమి
తెల్లవారి నీకు జాబులంపితిరంగారాయుడ
జాబులు చూచిన తక్షణమందున

రంగారాయుడా
పాలకియొక్క విజేనగరము నాభేటికి రమ్మి
మీరూ మేము ఒకటిగ పోతే
రంగారాయుడ
అక్కడ కానిపోని మాటలవల్ల
కలహం వస్తేను
పురుచ్చేరికి తరుముకొట్టుకొని బూచిని
గనుకాను

అని యెంతో సౌమ్యముగా విషయము
పేర్కొనినాడు. విజయ రామరాజు
సౌమ్యస్వభావముగలవాడనుట కీజాబె
నిదర్శనము. బొబ్బిలిలో ఈజాబును
వెంగళ రాయుడు చూచి-

‘జాబుర్లు రేలున చించివేసెను
వెంగళ రాయుడు
మీమా మామా పాత్తులు యేమి
విజేరామరాజ

రాజుగారికి బొబ్బిలివారికి భేటిలున్న వా
రాజువారిపొరుషము యింతే నన్నాడు
తానువిరిచితే తానుపోవలే బూచీభేటికి
తానుకొప్పు పెట్టుకొని కోకకట్టుకొని
కోటలో వున్నాడా
మూతిమీసం లేకవున్నాడా కోటకు
లోగాను’-

అని విజయరామరాజును నిందించి,
జాబుతెచ్చిన మార్కరుల చెంపలు
వాయించి, మెడలు పట్టి నెట్టించి నాడు
వెంగళ రాయుడు. ఈ విషయమువిన్న
విజయరామరాజు-

‘పటపటపటా పండ్లుకొరికెనూ
విజేరామరాజు
పక్కలోన బల్లెముగదర బొబ్బిలిదరి బారు

నాకంట్లో నలుపై లిరుగుతున్నది
యీబొబ్బిలికోట
ఫుట్టకోటచప్పంగా దున్ని పొగ
మొక్కలు వేతు
పాటిపొగాకుపుచ్చుకోక నాపగలే తీరేన
కాకులగద్దల కారాడింతును బొబ్బిలి
మీదనుగ’-

అని కోపముతెచ్చుకొనినాడు. తనకు
సామంతుడుగానున్న బొబ్బిలి రంగ
రాయుడు. తాను సంసినజాబునుచించి,
తనను రూపించి మాటలాడినాడనివిన్న
విజయరామరాజుకు కోపమువచ్చిన దను
టలో ఆశ్చర్యములేదు. ఇటువంటి సమ
యములో విజయరామరాజు బుస్సీతో
కలిసి, బొబ్బిలికోటను వశపఱచుకొని
అన్నకుమారుడు ఆనందరాజుకు పట్టము
గట్టవలెనని తలచినాడు. తలచినదీ
తడిపుగ రాజమహేంద్రవరమున నున్న
బుస్సీదర్శనము చేసికొనినాడు.

బొబ్బిలివారిమీద తనపగ తీర్చుకొనుట
కరియే తగిన అదనని సర్కారులలో
ఫ్రెంచివారికి రావలసిన పైకము చెల్లె
కుండ జేయుటకును, ఫ్రెంచివారి యధి
కారమును పాశేగాండ్లు ధిక్కరించుట
కును, మూలకారణము రంగారాజే యని,
యింకను అతినిమిద ఏవేవో నిందలు
మోపి బొబ్బిలి కోటను ఆనందరాజుకు
దఖలు పరిచ వలసినదిగా బుస్సీని రాజు
వేకుకొనినాడు. అంతేకాదు. బంగారపు
గొర్రె పొట్టేళ్ళు, వెండివి రెండు సిరం
గులు. బంగారపు కుర్చీపీట, బంగారపు
కోడిపుంజులు, కోడిగ్రుడ్లు, నిమ్మపండ్లు
బుస్సీయుం దుంచినాడు. బొబ్బిలి కోటను
ఆనందరాజుకు వ్రాయమనినాడు.

‘ఒకరిభూములు హొకరికి నేను యెట్లా
యిచ్చేది?

గోలకొండ నవబాబులు విన్న
మాటవచ్చు నాకు’ —

అని బుస్సీ విజయరామరాజుతో నని
నాడు. కార్య సాధకుడైన విజయరామ

రాజు బుస్సీ దొరకు ధైర్యముచెప్పి, లం
చను చూపించినాడు.

‘జడియబోకుమా వెరవబోకుమా
బూసీదొరగారు

డెచ్చెయిద్దరు మన్నెగాండ్లకు
రాజును నేనేమి

మాటవస్తేను గోలకొండకే నేనే వస్తాను
గోలకొండ నవాబులతోను

మాటలాడగలను
ఒంటికొమ్ము పెద్దేనుగ నైతే వులఫా

పెట్టాడు
తనకు నిజామిచ్చిన కిరిగుర్రాన్ని

బూసీ కిచ్చినాడు
కచేరివారికి నాలుగు సంచులు

గుప్పరించినాడు’
లంచము తీసికొనిన బుస్సీ యెదురు

చెప్పలేక బొబ్బిలికోట ఆనందరాజుకు
వ్రాసియిచ్చినాడు. ఈవిధముగా విజయ

రామరాజు తాను అనుకొన్న కార్యమును
సాధించినాడు. ఇకముందు కూడ తెలివిగ

మసలి ‘బొబ్బిలి నేనురాను. కావలెనంటే
హైదరుజంగు లక్షుమన్నలను బొబ్బిలి

యుద్ధమునకు తీసుక వెళ్ళి’ మని బుస్సీ
అనగా రాజు పట్టుపట్టి

‘మహాప్రభో! కామందులేని కయ్యము
యేమి?

గడి ఎంతో లేదు మీగండాకా రమ్మని’
బుస్సీతో అనినాడు. యుద్ధమునకు

వెళ్ళుటకు ఇష్టములేని బుస్సీ దొరను
యుద్ధమునకు బయలు దేరిదీసిన కార్య

సాధకుడు, వివేకకాలి విజయరామరాజు.

బుస్సీతో సంధి కుదుర్చుకొనుటకు
బొబ్బిలి ప్రభువు రంగారాయుడు, తన

బావ మరది యగు ధర్మారాయుని రాయ
బారమునకు పంపినాడు. బుస్సీ ఎంత

పైకముకట్టమంటే అంతపైకము కట్టుటకు
ఒప్పుకున్నాడు ధర్మారాయుడు.

హైదరు జంగును లెక్కలు చూడమని
బుస్సీ చెప్పినాడు. సంధి కుదురుచున్న

యీ సమయములో ‘కూడ విజయరామ

రాజు ఎంతో తెలివిగ మసలి, హైదరు జంగుకు జాబును పంపినాడు. 'జాబులో సంధి కుదర నీయకు, నీకు పన్నెండు వేల రూపాయి లిస్తాను' అని వ్రాసినాడు. అంచ మనగానే ఆశపడిన హైదరుజంగు సంధి కుదరనీయలేదు. ఈవిధముగా విజయ రామరాజు ఎక్కడి కక్కడే యెంతో తెలివిగా మసలి బాబ్బిలిని ముట్టడించెను.

బాబ్బిలిరాణి మల్లమ్మ దేవి అన్నయ్యా అని సంబోధించి విజయరామరాజుకు ప్రార్థన వ్యూహముగా 'పూసపాటి' వారే నాపుట్టిల్లనుకొంటిని, యుద్ధమునకు రావల'దని జాబును పంపినాడు. ఇంతకు ముందు విజయరాజు పంపిన జాబును వెంగళరాయుడు చించి చాక్కారల నెట్లు పంపించెనూ, అదేవిధముగా మల్లమ్మదేవి పంపించిన జాబునుచించి, 'ముండ మాసితే మూడు గ్రాములు ఇనామిచ్చెద. నని చెప్పి జాబుతెచ్చిన వారిని పంపి, తన కక్షను తీర్చుకొనినాడు.

రాజుమూల నున్న తాండ్రపాపా రాయునికి రంగారాయుడు బేగిరావులచే జాబును పంపగా, ఆజాబు విజయరామ రాజు చేతిలో పడినది. విజయరామరాజు ఆజాబును చూచి —

'దొరికే దొరికే బాబ్బిలి ఆయువు
నేటికీ దొరికను
నాకంట్రోనలుపై బైటకువచ్చెను
యిన్నినాళ్ళ కేమి
'తాండ్రవారిపాపయ్య యిపుడు
కొటలో లేడేమి?

బాబ్బిలిమీదికి పోవుటకు ఇదే సమయ మని తలచి —

'కట్టుపంచెతో కాలినడకతో
బూసి భేటికల్పి
సలాముచేసి నెలబడ్డాడు విజయరాజు'.

పై వాక్యములవలన విజయ రామరాజు పట్టినపట్టు విడువ దనియు అనుకొనిన పనిని సాధించేవరకు ఎంతో అప్రమత్త ముగా మెలగు ననియు తెలియుచున్నది.

సంస్కృత మార్గదర్శి.

(ప్రథమభాగము)

(గ్రంథకర్త శ్రీ నీలంరాజు వెంకట సుబ్బారావు గారు B.A.L.L.B ఆడ్వ కేటు ఒంగోలు. వెల రూ.)

ప్రాచీనకాలమున నధ్యయన మునకు మూడు మార్గము లున్నట్లు కనిపించినను, (గురుశుశ్రూషయా విద్యా, పుష్కలై న ధనేన వా, అధవా విద్యయా విద్యా చతుర్థి నోపద్యతే యని కవా య భి యుక్తోక్తి.) విచారింపగా నధ్యయనము గురుముఖతః మాత్రమే జరుగవలె నని పించును. కాని కాలము గడచిన కొలది

విజయరామరాజు రంగారాయుని కుమారుడగు వెంకట్రాయుని వధించమని చెప్పట, స్త్రీవాత్యా శిశువా త్యా పాపము విజయరామరాజు దని వర్ణించుట, మున్నగు విషయములు పెదచ బ్బిలి రాజు కథ, బాబ్బిలియుద్ధకథలలో చిత్రింప బడినవి. 'ఈబాబ్బిలికథలో చిత్రింప బడి నంతటి క్రూరుడును, గుప్త స్వభావుడును కాడని ఆతని చరిత్రవలన విశద మగును' అని మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ గారు బాబ్బిలియుద్ధ కథ పీఠికలో నుడివిరి. కథానాయకుడైన రంగారావు పాత్రకు ఆధిక్యము కల్పించుటకే ప్రతినాయకుని పాత్ర నావిధముగ చిత్రించె ననుట స్పష్టము. అని కూడ శ్రీసోమశేఖర శర్మ గారు ఆ పీఠికలో చెప్పిరి.

నిద్రలో నున్న విజయరామరాజును పాపారాయుడు బాకుతో పొడవగా విజయరామరాజు చనిపోయినాడు.

పాశ్చాత్య సంస్కార ప్రాబల్యము హెచ్చి విజ్ఞానాభివృద్ధిములగు పెక్కు మార్గములు సాక్షాత్కరించుకొనబడినవి. ఏభాషనైనను గురువులేకుండ నేర్చుకొన వచ్చునని పలువురు పలువిధముల నిరూపింప యత్నించిరి. సంస్కృత భాషయు నట్టి జేల కారాదని కొందరి యభిప్రాయము. కాని వ్యావహారికత, పరిణామము మున్నగు వాని విషయము గమనించి నచో సంస్కృతము నేర్చుకొనుట కితిర భావత యభ్యాసమున కుపయోగించిన పద్ధతు లుపయోగింప వమట సర్వవిధి తము.

అట్టి సంస్కృత భాషను శ్రోత్రవారికి సులభనాధ్య మొనరించుటకు పలువురు యత్నించిరి. అట్లు యత్నించిన వారిలో శ్రీ నీలంరాజు వా రొకరు. అంగ భాషా పరిచయ ప్రాభవముకలవారికి సంస్కృత భాషను సులభము జేయువలె నని వీరి యభిప్రాయము కావచ్చును.

ఇందు సూత్రములు, భాషాస్వరూప పట్టి, అనుబంధము (శబ్దములు) క్రియా ప్రకరణము, సంధులు, సమాసములు మున్నగునవి కలవు. పైనియనుముల నుపయోగించి వాక్యములను, పాఠములను, నిర్వహించినచో నిది పాఠకునకు బాగుగ నుపయోగించు ననుటలో సం దేహము లేదు. నియమములను రూపములను కలిపి వాక్యములలో భిన్నలింగములలో భిన్న విభక్తులలో విభిన్న వచనములలో విభిన్న కాలములలో నుపయోగించి చూపినచో నిది మరింత సుగమముగా నుండెడిది. ఒక శబ్దమును, కొన్ని అవ్యయములను, ఒక ధాతువును వాని రూపములతో వి. వి.ధ

వాక్యములయందు కూర్చి చూపిన సహృదయతను గా నుండును. ఉ వ ని ష ద్వాక్కుల నిచ్చిరి. కాని యన్వయమును అర్థమునుగూడ నిచ్చినచో చాల బాగుం డెడిది. 'పాణినీయ నూ త్ర మార్గ ము' దేనికో అర్థము కాదు. రచయిత యుద్దేశము ప్రశంసనీయము. కాని దాని నిర్వహణ సముచితముగా లేదు. అచ్చు తప్పులును పెక్కులు కలవు. క్రాదులు గాని క్రాదులు కావు. పష్టికాని పష్టి కాదు. ఇట్టి తే ద్వంద, భగవత, నీలో త్వల, మున్నగునవి. అవ్యయములలో, ఆరాత్ అనుదానికి దూరము సమీపము నను రెండర్థములుండగా దావులో నని యిచ్చిరి అతః కుతస్ ఇట రెంటును ఒకేమార్గము (అతః కుతః లేదా అతస్ కుతస్) పాటించబడలేదు. అఘిష్ట (ష్ట) పటిష్ట (ష్ట) మున్నగువాని ప్రయోగము నిట్టితే.

ఇట్లే రామేణ గవ్యతే యనుదానికి

రా మ దు పో వు ను అని యిచ్చిరి. లృక్ అనుటకు కల్పంక్ అనిరి. ఇట్టి ప్రామాదికములను వదలి వాక్యరచనాత్మకముగ అక్షయలక్షణ సమన్వయాత్మకముగ నున్నను, ఒక ప్రాచీన్ శ్లోకము నిచ్చి దానిలో సమన్వయము చేసి చూపినను చాలబాగుండెడిది. అనభ్యస్త సంస్కృత భాషల కిది సద్యః ఫలదము కాదు. తెలిసిన వారికిది యనుపయుక్తము. తెలిసి తెలియని వారికి కొంత యుపయోగించినట్లుండును. మిక్కిలి పరిశ్రమ గావించి పరిశీలించిన వారికిగాని దీని సారళ్య ముగముకాదు. బహుళః ద్వితీయ భాగములో నే మిచ్చి యుండు రను నుత్కంఠను పాఠకునకు కలిగించును. రచయిత వాక్యప్రయోజన విషయమున మరింత శ్రద్ధ చూపినచో, వాని సమన్వయమును కూడ నిచ్చినచో నిది సర్వాంగ సుందరముగ నుండెడిది. వీరు రెండవ భాగమును మరింత సరళ సుందరముగ

దీర్చగలరని యాశింపదగును. ఇందలి ప్రతి విభాగమునకు పుటసంఖ్య ప్రత్యేకముగా నుండుట కొంత విచిత్రముగా నున్నది. శబ్దముల ధాతువుల విన్యాసము అట్టిదేకాని పాశ్చాత్య భాషా పరిచయ విశిష్టమగు కుపయోగించును.

సంస్కృత భాషను నిరాదరణచేయు నేటికాలములో సంస్కృత భాషను తదితర భాషా పద్ధతిలో వివరించుటకై యన్నించుట ప్రశంసనీయము. ఇట్టివాని వలన కొన్నిరకముల వారి కైనను సంస్కృత భాష నేర్చుకొన వీలగును. లేదా సంస్కృత భాషా వ్యాకరణ గాంభీర్యము కొంతయైనను స్పష్టము కావచ్చును. దీనికి త్వరలో ద్వితీయముద్రణ సౌభాగ్యము పట్టవలయుననియు, నందైనను నూచితము లగుమార్పుల నంది బహుళ జనాదరణతో సంస్కృత ప్రచారము కావింప గలదనియు నాశించెదను.

- శ్రీ శ్రుసన్న

ఆయుర్వేద వికృతి విజ్ఞానము

కన్నడ రచన :— ఆయుర్వేద విద్వాన్, డా. కె. ఆర్. శ్రీకంఠమూర్తి, L.A.M.S. (Mys)

H.P.A. (Jamnagar) F.R.A.S. (London)

ప్రిన్సిపాల్, తారానాథ్ ప్రభుత్వ ఆయుర్వేద కళాశాల, బళ్ళారి. (కర్నాటక)

ఆంధ్రానువాదం :— ఆయుర్వేదరత్న, వైద్యవిశారద డా. గంటి కల్యాణశర్మ, M.A., B.Sc., B.S.A.M (Bangalore)

పోస్ట్ గ్రాడ్యుయేట్ టీచింగ్ & రిసెర్చ్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఆయుర్వేద జాంనగర్, గుజరాత్.

గ్రంథస్థ ముఖ్య విషయములు :— విషయప్రవేశం - మూలసిద్ధాంతముల వివరణ - 'దోష ధాతుమలామాలం హి కారీరం' - త్రిదోషాలు - సప్తధాతువులు - ప్రకృతి విజ్ఞాన - వికృతి విజ్ఞాన - వివరణము - ఆయుర్వేద మూలగ్రంథాలు వాటి వాటి ప్రాధాన్యములు - చరక - సుశ్రుత - వాగ్భటాచార్యుల ప్రశస్తి-సంహితా గ్రంథములు - అష్టాంగ హృదయం ఇత్యాది.

వ్యాధిసంప్రాప్తి కారణాలు - లక్షణాలు - రోగనిర్ణయం - నివారణోపాయాలు - నిదాన విమర్శ - దోషసామ్యము - దోషవైషమ్యము - ధాతుసామ్యం - వైషమ్యం - క్రియాశాల విమర్శ - రోగస్వరూప నిరూపణ - సంప్రాప్తి విమర్శ - అరిష్ట లక్షణాలు - మూలగ్రంథములోని కాస్త్రాధారాల సహితమైన వివరణలతో కూడిన ఉత్తమ ఆయుర్వేద గ్రంథము.

రమారమి 200 పుటలతో క్రాన్ నెజులో మంచికాగితముపై చక్కని ముద్రణతో 1980 ఫిబ్రవరి రెండవవారములో ఆయుర్వేద ప్రముఖుల అభిప్రాయములతో పాఠకులకు సమర్పింపబడుతుంది. వెల రు 12-00 మాత్రమే. ఫిబ్రవరి రెండవవారం లోగా పండ్రెండు రూపాయలు మణియార్దరుద్వారా పంపువారికి గ్రంథము రిజిష్టర్డ్ టపాలో పంపబడుతుంది. ఫిబ్రవరి 15 వ తేదీ తర్వాతవచ్చు ఆర్డర్లకు తపాల, రిజిష్టరు ఖర్చులు అదనముగా చేర్చబడును.

గ్రంథముల ప్రాప్తిస్థానము :—

1. దత్తాత్రేయ అండ్ కో., కొటగుమ్మం, రాజమండ్రి-1. Pin No. 533101.

2. వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము, చింతలూరు- ఆలమూరు - తూర్పుగోదావరి, వారి అన్ని బ్రాంచీలు.

3. ఇండియన్ మెడిసిన్ సేల్స్ హౌస్, విజయవాడ-2. వార్లవద్ద లభించును.

వి శేష ప్రచారముగల
సమాలోచన పక్షపత్రిక

సంవత్సర చందా రు. 10 - 00 లు మాత్రము.

సంచిక ఒకటికి ముద్రణవ్యయం రు. 1-00 అగుచున్నది. సాహిత్య ప్రచారమునకై తక్కువ చందా నిర్ణయం పబడినది.

సమాలోచన

1, 2 సంపుటములు ఒకొక్కటి సుమారు 120 వివిధ జాతీయ సాంస్కృతిక విషయముల రచనలు గలిగి హాఫ్ క్యాలికో బైండు చేయబడినవి. పోస్టేజితోసహా ఒకొక్క సంపుటము వెల రు. 18-00 లు ఎం. ఓ. చేసినవారికి రిజిష్టర్డ్ పోస్టులో పంపబడును, వి. పి. పద్ధతి లేదు.

ప్రతులకు :—

ఎడిటర్, 'సమాలోచన'

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్)

రాజమండ్రి-1. 533101.

—4— ప్రకటనలు —4—

కవరు 4 వ పూర్తి పేజీ	రు. 400 - 00
,, 1/2 పేజీ	రు. 225 - 00
,, 1/4 పేజీ	రు. 150 - 00
లోపలి పూర్తి పేజీ	రు. 200 - 00
,, 1/2 పేజీ	రు. 110 - 00
,, 1/4 పేజీ	రు. 60 - 00

కంట్రాక్టు రేట్లకు సంపాదకునిపేర వ్రాయవలయును.

